

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва освітньої програми)

на тему: «Особливості обліку та контролю операцій з виробничими запасами
(на прикладі ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»)»

Виконавець:

студентка факультету менеджменту, обліку
та інформаційних технологій, 4 курсу, 41
групи

Зубок Катерина Вікторівна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Сиротенко Наталія Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА 2024

АНОТАЦІЯ

Зубок К. В. «Особливості обліку та контролю операцій з виробничими запасами (на прикладі ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглядається теоретичні аспекти визнання, класифікації та оцінки виробничих запасів, їх облік та документальне оформлення руху виробничих запасів, фінансово-економічна характеристика ТОВ «Світовий контейнерний сервіс», визначено особливості обліку та контролю виробничих запасів, проведено аналіз та надані рекомендації щодо покращення аналізу та контролю виробничих запасів на підприємстві.

Проаналізовано основні показники фінансового стану підприємства, динаміку та структуру виробничих запасів.

Запропоновано рекомендації щодо напрямів покращення системи обліку та внутрішнього контролю на підприємстві.

Ключові слова: виробничі запаси, облік, контроль, аналіз, оцінка.

ANNOTATION

Zubok K. «Peculiarities of accounting and control of operations with production stocks (on the example of Global Container Service LLC)»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 071 «Accounting and Taxation» for the educational program «Accounting, Auditing and Tax Consulting». Odessa National Economics University – Odessa, 2024.

The work considers the theoretical aspects of recognition, classification and valuation of inventories, their accounting and documentation of inventory movements, financial and economic characteristics of LLC 'Global Container Service', identifies the features of accounting and control of inventories, analyses and provides recommendations for improving the analysis and control of inventories at the enterprise.

The author analyses the main indicators of the financial state of the enterprise, dynamics and structure of production stocks.

The author offers recommendations on directions of improvement of the system of accounting and internal control at an enterprise.

Keywords: production stocks, accounting, control, analysis, evaluation.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	5
1.1 Економічні властивості, класифікація, оцінка виробничих запасів відповідно до міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку	5
1.2 Документальне оформлення руху виробничих запасів	18
1.3 Синтетичний та аналітичний облік виробничих запасів	22
1.4 Дискусійні питання обліку виробничих запасів	27
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ТОВ «СВІТОВИЙ КОНТЕЙНЕРНИЙ СЕРВІС»	31
2.1. Характеристика підприємства та його загальних організаційно-економічних показників	31
2.2. Особливості обліку виробничих запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»	42
2.3 Напрями удосконалення системи обліку виробничих запасів .	47
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	50
3.1 Аналіз наявності та ефективності використання запасів	50
3.2 Контроль виробничих запасів	54
3.3 Шляхи покращення аналізу та контролю виробничих запасів .	58
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємств є одним із вагомих елементів у структурі оборотних активів. Саме виробничі запаси є основою виробничого процесу будь-якого суб'єкта господарювання. Від їх наявності залежить безперервність виробництва, а від ефективності використання – якість та собівартість створеної продукції.

Виробничі запаси використовуються при здійсненні виробничої та господарської діяльності підприємств. Запаси мають важливе значення не тільки в активах компанії, а й у структурі витрат, оскільки є основною складовою собівартості готової продукції. Від правильності ведення обліку товарно-матеріальних цінностей залежить достовірність заробітку підприємства і збереження його запасів.

На будь-якому вітчизняному підприємстві, яке займається створенням матеріальних благ, здійснення виробничого процесу немислимо без матеріальних резервів. Запаси купуються і зберігаються в першу чергу з метою задоволення потреб, що виникають у процесі виробництва з придбаними матеріалами (сировиною, матеріалами, покупними напівфабрикатами, паливом, тарою та тарними матеріалами, запасними частинами для технічного обслуговування, малоцінними та швидкозношуваними предметами)

Серед українських науковців, які зробили значний внесок у дослідження питань бухгалтерського обліку запасів, можна виділити наступних сучасних діячів таких як Н.І. Коваль, Л.М. Федак, І.В. Балабась, І.А. Бержанір, Н.М. Бондаренко, О.І. Гадзе, Ю.В. Гибало, Н.М. Гудзенко, А.В. Дмитренко, О.А. Подолянчук, Л.О. Рубан, Т.І. Яковенко, А.М. Яресько.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження даної кваліфікаційної роботи є розгляд теоретичних положень бухгалтерського обліку, контролю та аналізу виробничих запасів та розробка рекомендацій щодо покращення інформаційного забезпечення системи управління.

Завданнями наукової роботи є :

- Дослідження економічної сутності виробничих запасів, розгляд класифікації та методів оцінки виробничих запасів підприємства за стандартами бухгалтерського обліку;
- Визначення особливостей документального обліку руху виробничих запасів;
- Висвітлення синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів;
- Розгляд проблемних питань обліку виробничих запасів;
- Ознайомлення з підприємством та його основними показниками діяльності;
- Визначення особливостей обліку виробничих запасів на підприємстві;
- Надання пропозицій щодо удосконалення системи обліку виробничих запасів;
- Проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів та оцінки стану внутрішнього контролю, пов'язаного з виробничими запасами.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом являється процес інформаційного забезпечення системи обліку та контролю виробничих запасів. Предметом дослідження є теоретико-методичні основи обліку та контролю виробничих запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс».

Інформаційна база дослідження. При написанні цієї роботи використовувались: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», положення стандарти бухгалтерського обліку, інструкції та положення з окремих питань бухгалтерського обліку виробничих запасів, відповідних міністерств і відомств. А також була використана різноманітна література, з якої була взята інформація визначення, порядок і методи оцінки, первинний, аналітичний і синтетичний облік виробничих запасів. Крім того, ще були використані данні ТОВ «Світовий контейнерний сервіс».

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1. Економічні властивості, класифікація, оцінка виробничих запасів відповідно до міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку

Запаси відіграють важливу роль в ефективності всіх видів діяльності підприємства. Вони займають важливе місце у структурі витрат та майна багатьох сфер діяльності підприємства і є найважливішою та найкритичнішою частиною активів підприємства. Однією з головних умов виробничого процесу є забезпечення підприємства предметами праці – матеріалами, паливом, сировиною та іншими активами, без яких виробничий процес був би неможливий.

Термін «запаси» вперше з'явився у вітчизняній літературі з прийняттям Єдиних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО). До запровадження останнього цей термін був відомий під різними назвами: товарно-матеріальні цінності, предмети праці, матеріальні ресурси, виробничі ресурси. В деяких економічних джерелах їх називали запасами (товарно-матеріальними цінностями), а в інших - матеріальними ресурсами (цей термін широко використовувався в літературі 1970-х і 1980-х років). Деякі автори називали запаси економічними інструментами і класифікували їх як засоби праці та предмети праці, тоді як інші називали запаси "виробничими ресурсами", об'єднуючи матеріальні та трудові ресурси.

Аналіз наукових підходів до економічної сутності досліджуваних категорій виявив низку неузгодженостей у трактуванні термінів. Зокрема, використання таких термінів, як «запас», «виробничий запас», «матеріальний запас», «матеріальна цінність» та «матеріальні ресурси». Дискусійність цих питань дозволяє згрупувати підходи науковців до визначення поняття «запаси» [9].

Багато теоретиків, науковців, економістів та бухгалтерів зацікавлені у вивченні теоретичної природи запасів у бухгалтерському обліку та їх класифікації за

відповідними класифікаційними групами. Це пов'язано з тим, що оборотні активи, такі як запаси, відіграють важливу роль у структурі активів будь-якого підприємства, а від правильної організації їх обліку залежить фінансовий результат діяльності підприємства.

Водночас, Коваль Н.І. зазначає, що запаси визначаються як наявність відповідних матеріальних ресурсів, які ще не були використані, включаючи засоби виробництва, предмети споживання, послуги, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, нематеріальні виробничі послуги та інші цінності, необхідні для задоволення потреб населення [11].

Федак Л.М. зазначає, що запаси підприємства – це невикористовувані в даний момент ресурси (активи), що належать до майна підприємства, які зберігаються на складі підприємства, складі постачальника, складі споживача або в іншому визначеному місці і використовуються для забезпечення виробничої, торговельно-збутової діяльності та управління підприємством [32].

Аналізуючи погляди сучасних економістів на економічну категорію «виробничі запаси», науковці зазначають, що розбіжності в трактуванні свідчать про те, що розкриття сутності будь-якої економічної категорії залежить від обраного методу її визначення

Серед інших українських науковців, які зробили значний внесок у дослідження питань бухгалтерського обліку запасів, можна виділити наступних сучасних діячів таких як І.В. Балабась, І.А. Бержанір, Н.М. Бондаренко, О.І. Гадзе, Ю.В. Гибало, Н.М. Гудзенко, А.В. Дмитренко, О.А. Подолянчук, Л.О. Рубан, Т.І. Яковенко, А.М. Яресько.

Виробничі запаси – це запаси сировини й матеріалів на складах господарюючого суб'єкта, необхідні для забезпечення безперервного виробничого процесу. Вони не були задіяні у виробничому процесі і зберігають свою природну матеріальну форму. Дане визначення, на нашу думку, є найбільш повним і чітко відображає економічну природу даного предмета дослідження. Причому поняття

матеріальних ресурсів є ширшим за поняття запаси продукції, що включає лише предмети праці.

У сучасній літературі термін «виробничі запаси» відповідає тлумаченню згідно з п. 4 НП(С)БО 9 «Запаси»[19]:

Запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Визначення класифікації кожного об'єкта є першим завданням при визначенні виробничих запасів й дуже важливим аспектом, оскільки правильна класифікація визначає правильне використання об'єкта. Для того, щоб визначити зміст виробничих запасів, необхідно також брати до уваги положення бухгалтерського обліку. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 не дає чіткого бухгалтерського тлумачення терміну «виробничі запаси». Однак План рахунків [26] чітко вказує на його склад та перелік суттєвих активів, які слід обліковувати як виробничі запаси підприємства. Відповідно, для цілей бухгалтерського обліку використовується другий клас рахунків «виробничі запаси», тож розглянемо його детальніше.

До складу об'єктів, котрі обліковуються на рахунку 20 «Виробничі запаси» входять:

- 201 Сировина й матеріали;
- 202 Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби;
- 203 Паливо;
- 204 Тара й тарні матеріали;
- 205 Будівельні матеріали;

- 206 Матеріали, передані в переробку;
- 207 Запасні частини;
- 208 Матеріали сільськогосподарського призначення;
- 209 Інші матеріали;

Ця узагальнена класифікація запасів поєднує в собі найважливіші особливості використання запасів та управління ними.

Виробничі запаси використовують у виробництві продукції (надані роботи, надані послуги) і господарські потреби, робочу силу, придбану для подальшого продажу або виробництва послуг (наданих робіт, наданих послуг), адміністративні потреби. Класифікація виробничих запасів необхідна відповідно до потреб бізнесу, таких як раціональна організація управління складським господарством, ведення аналітичного обліку, а також розподіл, планування, облік, аналіз і контроль запасів.

Запаси займають особливе місце у складі майна, визначають структуру собівартості і тому мають значний вплив на результати господарської діяльності та представлення інформації про фінансовий стан підприємства. Тому існують й інші способи класифікації запасів на основі різних критеріїв. [30]

Виробничі запаси класифікуються як оборотні активи, оскільки вони можуть бути повністю або частково використані протягом одного року або одного операційного циклу. Оборотний капітал – це фінансово-економічна категорія, що впливає із взаємозв'язку між товарами і грошима, закону вартості та існування організації господарської діяльності. Використання терміну «виробничі запаси» викликає певні суперечки, оскільки запаси включають не тільки предмети праці, але й засоби праці. Тому це поняття є ширшим за обсягом, оскільки охоплює всі активи, які мають матеріальну форму і використовуються у виробничому процесі.

Перш ніж почати поділяти запаси за їх призначенням, потрібно визначити чи дотримуються вони умов п. 5 НП(С)БО 9, п. 2.1 Методичні рекомендації №2 [27]:

1) Підприємство прийняло всі ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на придбані (отримані) запаси або повним оперативним контролем.

2) Підприємство отримає майбутні економічні вигоди, пов'язані з їх використанням цих запасів;

3) Вартість запасів може бути достовірно визначена.

Запаси, визнані активом у результаті минулих подій, стосовно яких існує імовірність того, що підприємство не отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, у звітному періоді активами не визнаються, а їх вартість визнається іншими витратами операційної діяльності.

Тож, залежно від призначення запаси поділяються на :

Виробничі запаси – це запаси, які використовуються в процесі виробництва товарів, наданні робіт та послуг. До виробничих запасів відносять сировину та матеріали, комплектуючі вироби, паливо, будівельні матеріали, запасні частини, тощо.

Торгові запаси – це запаси, які підприємства купують для подальшого продажу і включають товари, готову продукцію та товари в дорозі.

Матеріально-технічні запаси – це запаси, які необхідні для забезпечення господарської діяльності підприємства і включають канцелярське приладдя, витратні матеріали та господарські товари.

Незавершене виробництво - це запаси, які знаходяться у виробництві, але ще не готові до використання.

Готова продукція – це товари, які підприємство має намір виготовити та продати, що відповідають технічним та якісним характеристикам, визначеним у контрактах та нормативних документах.

Товари – це запаси, придбані підприємством для подальшого продажу.

Зазвичай підприємство включає до складу запасів лише ті товари, які фактично надійшли на дату балансу, і списує фактично відвантажені запаси. Однак, залежно від умов договору поставки, запаси можуть включати як товари, відвантажені з підприємства, так і товари, які будуть отримані в разі переходу права власності на них до покупця, тобто товари в дорозі.

Хоча на українських підприємствах використовуються загальноприйняті методи класифікації, різні підприємства можуть давати різні назви певним засобам виробництва, оскільки в кожному регіоні існує своя вимова, а працівники не мають достатнього досвіду, щоб зробити правильну класифікацію. [1]

Основними завданнями обліку запасів є управління виконанням плану матеріально-технічного забезпечення, відображення витрат на закупівлю і транспортування запасів, відображення результатів доставки, перевірка відхилення від планової вартості закупівлі запасів, перевірка інвентаризації в складське управління наявністю та рухом запасів у процесі закупівель; моніторинг стану запасів на складі; дотримання його стандартів; управління зберіганням.

Варіанти обліку виробничих запасів у бухгалтерії наведено у Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Варіанти обліку виробничих запасів у бухгалтерському обліку підприємства

	Варіант	Зміст варіанта
Варіанти обліку запасів	Сортовий	За основними матеріалами розкривається картка аналітичного обліку по кожному виду товарно-матеріальних цінностей і здійснюється оприбуткування як натуральних, так і грошових коштів. На кінець звітного періоду складається відомість аналітичного обліку. Потім звіряються залишки і швидкість обороту з даними облікової картки складу.
	Партіонний	Основні документи групуються за іменованими номерами і підсумкові дані по кожному номеру заносяться до оборотних відомостей в кінці звітного періоду. Створюється оборотна таблиця з кількістю та вартістю для кожного складу та кожного рахунку бухгалтерського обліку.
	Сальдовий (оперативно-бухгалтерський)	Сальдовий метод заснований на аналітичному обліку кас зі складськими картками. Бухгалтер щоденно (щотижня, 1 раз на 10 днів) перевіряє правильність ведення складського обліку товарно-сальдової квитанції, перевіряє залишок по картці складського обліку, та завіряє підписом. Перенесення в інвентарно-сальдову таблицю за номінальним номером (не розділяє видаткову та доставку запасів продаж). На підставі даних виписки виводиться підсумок складу.

Джерело: складено автором

Оцінка запасів відіграє важливу роль у формуванні облікової політики. Принцип обачності є дуже важливим при оцінці запасів, а використання методів

оцінки запасів у бухгалтерському обліку необхідне для запобігання завищенню вартості активів та забезпечення точної звітності компанії.

У виробничому процесі та його господарському обслуговуванні використовуються різні види запасів. Для здійснення виробничого процесу підприємство потребує достатніх запасів сировини, матеріалів, запасних частин та палива для того, щоб здійснювати виробничу діяльність. У міру використання цих запасів зростають операційні витрати підприємства. Результатом виробничого процесу є готова продукція, яка перетворюється на виробничі запаси. Облік виробничих запасів повинен забезпечити повну і своєчасну обробку та реєстрацію надходжень, рух запасів, правильну оцінку цих об'єктів, віднесення відповідної вартості на витрати виробництва, а також контроль за належним використанням і зберіганням окремих об'єктів у місцях їх використання.

Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, запаси на балансі оцінюються за найнижчою можливою собівартістю. [18] Ця вартість розраховується шляхом порівняння фактичної собівартості придбаних запасів з ринковою ціною на дату балансу. Оцінка запасів також важлива для правильного ведення бухгалтерського обліку. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 9, придбані або виготовлені запаси визнаються в балансі за собівартістю.

Первісною вартістю вилучення запасів за плату є собівартість запасів, яка складається з таких фактичних витрат [2]:

- фактичну вартість сум, що сплачуються постачальникам згідно з договорами (за вирахуванням непрямих податків)
- інформаційні, брокерські та інші послуги, сплачені за запити та отримання запасів;
- суми ввізного мита;
- непрямі податки (що не відшкодовуються підприємству), пов'язані з придбанням запасів; витрати на придбання, навантаження, розвантаження і

транспортування запасів до місця використання, включаючи страхові премії та ризики, пов'язані з транспортуванням запасів;

- транспортно-заготівельні витрати та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. Ці витрати включають, зокрема, прямі витрати на виправлення та поліпшення якісних характеристик запасів.

Собівартість запасів, вироблених власними силами, є виробничою собівартістю і визначається відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [20]. Первісною вартістю запасів, внесених до статутного капіталу, визнається справедлива вартість, погоджена засновниками (учасниками) підприємства. Первісною вартістю запасів, отриманих підприємством безоплатно, є їх справедлива вартість.

Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю первісних запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою вартістю переданих запасів та їх справедливою вартістю відображається як витрати звітного періоду.

Собівартість ідентичних запасів, придбаних в результаті обміну (або часткового обміну), дорівнює справедливій вартості переданих запасів, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, переданих (отриманих) в обміну. Вони не включаються до первісної вартості запасів, у тому періоді, в якому вони були передані (визначені). [5].

Статті, що не включаються до первісної вартості запасів, але включаються до складу витрат того періоду, в якому вони були виготовлені (визначені): наднормативний знос і нестачі запасів, відсотки за кредитами, витрати на збут, загальновиробничі витрати, не пов'язані безпосередньо з придбанням і доставкою запасів та доведенням їх до стану, придатного для використання, інші аналогічні витрати.

Первісна вартість виробничих запасів для цілей бухгалтерського обліку

залишається незмінною, крім випадків, передбачених Національним положенням (стандартом) 9. Оцінка запасів здійснюється за одним із наведених нижче методів під час відпуску матеріалів у виробництво, продаж або інше вибуття відповідно до НП(С)БО 9 [19]:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- методу ФІФО (перше надходження, перший відпуск);
- нормативної собівартості;
- ціни продажу.

Останніми роками національні системи бухгалтерського обліку зазнали значних змін у бік орієнтації на міжнародні стандарти.

Хоча національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку базуються на міжнародних стандартах, між ними існують відмінності, які впливають на розкриття інформації для користувачів. М(С)БО 2 «Запаси» [18] розкриває особливості обліку запасів відповідно до міжнародних вимог. Національні стандарти базуються на міжнародних стандартах, але суттєво відрізняються від них.

Тобто об'єкти, які відповідають визначенню, мають високу ймовірність надходження економічних вигод до суб'єкта господарювання та можуть бути достовірно оцінені.

Однак М(С)БО 2 не робить різниці між малоцінними та швидкозношуваними предметами. Міжнародні стандарти не встановлюють класифікацію запасів. На практиці ступінь деталізації групування залежить від характеру використовуваних запасів, оскільки це залежить від сфери діяльності підприємства.

Згідно з М(С)БО 2, собівартість запасів, які оцінюються на дату отримання, складається з витрат на придбання, витрат на переробку та інших витрат, понесених підприємством для приведення запасів до їх поточного стану та доставки до місця призначення.

Для всіх запасів з однаковим цільовим призначенням та умовами

використання на підприємстві необхідно застосовувати лише один з наведених у табл. 1.2 методів:

Таблиця 1.2

Методи оцінки вибуття запасів відповідно до НП(С)БО

№	Назва методу	Сутність методу	Доцільність використання
1	2	3	4
1	Метод оцінки за ідентифікованою собівартістю	«Придбати за ціною, що була сплачена, і списати» (зараховується як виробництво, зберігання готової продукції або продаж, залежно від виду запасів та мети їх вибуття). Згідно з НП(С)БО 9, цей метод є найбільш точним, і немає необхідності змінювати або реструктуризувати процедури для впровадження приблизних методів таких як середня собівартість або ФІФО.	Цей метод використовується для оцінки вибуття запасів, придбаних для продажу на замовлення, або несумісних запасів. Передумовою використання цього методу є можливість визначення ціни (історичної собівартості) кожної одиниці запасів.
2	Оцінка за середньозваженою собівартістю	Застосовується до кожної групи запасів зі схожими характеристиками використання та споживання. Середньозважена собівартість - це сума залишку на початок місяця та однакової кількості запасів, отриманих протягом місяця, поділена на суму залишку на початок місяця та однакової кількості запасів, отриманих протягом місяця. Таким чином, чисельник формули - це грошове (вартісне) значення, а знаменник - це кількісне (фізична одиниця) значення.	Використовується для оцінки замінних запасів, які не потрібно ідентифікувати на момент їх списання. Недолік: запаси надходять і витрачаються, що ускладнює визначення середньої вартості на щоденній основі. Перевага: вартість продажу запасів та їх залишків можна визначити безпосередньо в момент здійснення операції, що дає об'єктивну інформацію про вартість запасів і практично унеможливує маніпулювання цифрами.
3	Метод ФІФО	Передбачає, що запаси, придбані першими, продаються або використовуються першими, щоб запобігти погіршенню якості та забезпечити стабільність облікової одиниці.	Використовується для запасів фруктів, овочів та інших продуктів харчування в першу чергу щоб уникнути втрат через псування.

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
	Метод ФІФО	Залишки запасів на кінець періоду оцінюються за останньою ціною придбання.	Переваги: простота, систематичність та об'єктивність; запобігає маніпулюванню даними та гарантує, що вартість запасів на балансі приблизно дорівнює їхній поточній ринковій вартості. Недоліки: його використання в умовах високої інфляції може призвести до завищення вартості запасів, заниженню собівартості готової продукції що призведе до завищенню результатів продажів.
4	Нормативний метод калькулювання собівартості	Облік за плановими цінами базується на нормативному методі обліку собівартості продукції (робіт, послуг). Це застосування норми витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), визначеної підприємством з урахуванням нормативного рівня використання виробничих запасів, трудових ресурсів, виробничих потужностей і діючих цін.	Нормативний метод калькулювання визначає собівартість одиниці продукції (робіт, послуг) у грошовому вираженні за статтями витрат, виходячи з поточних норм витрат матеріалів і заробітної плати. Використовується на технічно складних промислових підприємствах і в галузях з сезонним характером виробництва матеріалів.
5	Оцінка вибуття запасів за ціною продажу	Метод використовує середню ставку торговельної націнки на товари. Сума операційного прибутку, що відноситься до реалізованої продукції, розраховується за формулою з використанням середньої операційної націнки $СТН = \frac{Р * ЗТН + ТН}{РЗ_{поч.} + РЗВ}$ де СТН – сума торгової націнки; Р – продажна (роздрібна) вартість; ЗТН – залишок торгових націнок на поч. місяця; ТН – торгова націнка за місяць;	Підходить для підприємств з досить широким асортиментом товарів, що змінюються, і з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки, де використання інших методів оцінки вибуття запасів не є виправданим

Продовження табл. 1.1.

1	2	3	4
	Оцінка вибуття запасів за ціною продажу	РЗ поч. – продажна (роздрібна вартість залишку товарів на поч. місяця); РЗВ – продажна (роздрібна) вартість отриманих у звітному періоді товарів	

Джерело: складено автором

Використання різних формул оцінки запасів може призвести до різних значень валового прибутку, особливо в умовах інфляції.

Вибір компанією найкращого методу оцінки запасів може сприяти збільшенню оборотного капіталу, залученню інвестицій, підвищенню прибутку та покращенню фінансового стану компанії в цілому.

Якщо інфляція та циклічні коливання цін не є значними на дату балансу, запаси найкраще оцінювати за собівартістю. Однак, якщо щорічна інфляція зростає і відображає значні коливання цін, облік запасів за собівартістю більше не об'єктивно відображає їхню фактичну вартість або економічну корисність як потенційного джерела доходу. Ринкова вартість запасів може знижуватися під впливом технологічного прогресу та факторів морального старіння, тобто виникатиме різниця між вартістю придбання запасів та їх поточною вартістю [4]. Відповідно до НП(С)БО 9, з метою дотримання об'єктивності оцінки запасів в умовах цінової нестабільності запаси відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за найменшою з двох оцінок: собівартістю придбання або чистою вартістю реалізації.

На практиці первісна вартість запасів не завжди відповідає чистій вартості реалізації. У таких випадках можуть виникнути дві ситуації:

- Первісна вартість запасів перевищує чисту вартість реалізації;
- Первісна вартість запасів менша за чисту вартість реалізації.

У першому випадку перевищення відноситься на витрати звітного періоду. Аналогічно списується вартість зіпсованих або відсутніх запасів. Якщо особа,

відповідальна за нестачу товарів, встановлена, то сума, що підлягає відшкодуванню, відображається у складі дебіторської заборгованості (або інших активів) і визнається доходом звітного періоду [9].

Сума часткового списання вартості запасів до чистої вартості реалізації визнається витратами того періоду, в якому відбулася переоцінка запасів (стаття «Інші операційні витрати» форми 2 «Звіт про фінансові результати»). Чиста вартість реалізації кожної одиниці запасів визначається шляхом вирахування очікуваних витрат на виробництво та реалізацію з очікуваної ціни продажу.

1.2. Документальне оформлення руху виробничих запасів

В обліку виробничих запасів звичною і традиційною практикою є використання первинних документів, що містять вхідну інформацію, серед яких доречно виокремити прибуткові та видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, видаткові накладні на переміщення матеріалів, прибуткові накладні на надходження матеріалів, видаткові накладні на оплату, тощо. Вихідною інформацією для складського обліку є картки обліку матеріалів, відомості руху матеріальних активів, інформація про переоцінку матеріальних активів, довідкова інформація та переліки запасів.

Своєю чергою, вихідною інформацією в бухгалтерії для обліку виробничих запасів є отримання матеріальних засобів, зведення вартості виробничих запасів, звіт про продаж матеріальних засобів, картка відповідальної особи, відображення в бухгалтерських рахунках господарських операцій з обліку виробничих запасів, довідкова інформація про переоцінку виробничих запасів, отримання запасів у розділі аналізу, звіт про використання виробничих засобів, облік та аудит виробничих ресурсів. Звіт про прибутки і збитки і так далі. [1]

Первинний документ може бути оформлений на кожне найменування одиниці виробничого опису (один однорядковий документ) або на кілька найменувань в описі (згруповані багаторядкові документи).

Кількість і надходження первинних матеріалів до видачі визначаються відповідно до характеру підприємства, особливостей організації виробництва, характеру матеріального забезпечення, системи обліку та ін.

Якщо в процесі приймання фактично отримана кількість матеріальних цінностей відрізняється від кількості, зазначеної в накладній, приймання здійснюється на підставі накладної (ф. № М-20) або квитанції (ф. № М-4). При цьому нестача (псування) матеріальних цінностей виявляється під час отримання від залізниці (порту) у порядку, передбаченому Господарським кодексом, і під час надходження на склад у порядку, передбаченому наказом Міністерства фінансів України №2 від 10.01.2007 «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів». Ці дії є підставою для позову до постачальника-винуватця (транспортної організації) нестачі (псування) матеріальних цінностей. Пошкодження майна під час транспортування в разі недостатньої або неправильної упаковки (вага тари).

Запаси, що надійшли на підприємство без накладної від постачальника (поставка без накладної), оприбутковуються за Актом приймання-передачі (Додаток Л) за відповідним рахунком 20 «Виробничі запаси» (кореспондентний субрахунок) і списуються на рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Отримавши від постачальника рахунки-фактури та інші товаросупровідні документи, необхідно уточнювати будь-які попередні бронювання (у тій самій операції за рахунком) і вказувати суми, зазначені в отриманих документах.

У разі виявлення нестачі матеріальних цінностей при надходженні товарів на рахунок 20 «Товарно-матеріальні цінності» списуються тільки фактично отримані матеріальні цінності. Витрати на матеріальні нестачі, що виникли під час транспортування, оприбутковуються винним (перевізником тощо) (передаються до судового органу) на підставі належним чином оформленого акта та обліковуються за дебетом рахунку 374 «Розрахунки за претензіями» та кредитом рахунку 63 «Розрахунки між постачальниками та підрядниками».

Якщо в платіжних документах за отримані за місцем здійснення діяльності матеріали є підстави для відмови в оплаті (якість, найменування, ціна не відповідає умовам договору тощо), ці цінності в законному порядку приймаються на зберігання та відображаються на позабалансовому рахунку 02 «Активи на зберіганні» (субрахунок 023 «Активи на зберіганні»).

Розрахунки з постачальниками та підрядниками (перевізниками та іншими сторонніми особами) за послуги з перевезення вантажів ведуться в журналі № 6 та за спрощеною методикою в формі Б-7 «Відомість розрахунків з постачальниками» (те саме, що журнал № 6).

Основним документом на відпуск матеріалів у виробництво є лімітна картка та відомість фактичного обліку невикористаного залишку ліміту, яка заповнюється завідувачем складом (із зазначенням ліміту одержувача) і одержувачем (на картці ліміту складу). Для обліку кількості використаного матеріалу в кінці місяця лімітні картки здаються в бухгалтерію.[21]

Відпуск матеріалів на господарські та інші потреби, а в разі надлишкового відпуску матеріалів (за погодженням з керівником підприємства або його уповноваженим) – відповідно до форми М-10 та М-11.

Щомісяця виробничі підрозділи готують «Звіт про використання сировини, основних матеріалів і напівфабрикатів».

Щоб своєчасно отримувати інформацію, необхідну для обліку руху запасів, управління та ведення господарської діяльності, необхідно правильно налаштувати документообіг.

Точний облік діяльності з надходження запасів вимагає належного віднесення вартості до вартості діяльності та реалістичної оцінки витрачених виробничих запасів та її відображення у звітах. Отримання та перевірка виробничих запасів може відбуватися як на складі покупця, так і на складі постачальника.

Необхідно побудувати документообіг, здатний реально відобразити необхідну інформацію в бухгалтерському обліку підприємства та з метою оперативного

управління виробничими запасами.[8]

Документообіг складається у вигляді плану або списку, в якому відображаються взаємозв'язки і терміни створення, перевірки та обробки документів, що здійснюються кожним структурним підрозділом і всіма виконавцями підприємства.

Наприклад, «Накладна на відпуск матеріальних цінностей (внутрішнє переміщення)» (форма № М-11) (Додаток К) призначена для обліку передавання матеріальних цінностей всередині підприємства та відпуску підрозділам і стороннім особам підприємства з оформленням копії за підписом бухгалтера. При відпуску матеріалів в різні підрозділи підприємства один примірник передається одержувачу, два примірники – на склад і в бухгалтерію.

«Лімітно-забірні картки» (форма № М-8, М-9, М-28, М-28а) використовуються для обліку відпуску виробничих запасів. Лімітно-забірні картки виписуються в двох примірниках на одне або кілька найменувань матеріалів. Завідувач складу підписує лімітну відправну картку, а представник складу підписує лімітну приймальну картку.

При надходженні та відвантаженні запасів зі складу завідувач складом фіксує їх у картці складського обліку за відомостями, зазначеними в основному документі. Документ «Картка складського обліку матеріалів» (форма № М-12), призначений для обліку руху виробничих запасів шляхом внесення номенклатурних номерів матеріалів за сортами, видами і розмірами матеріалів на складі, а також для обліку матеріалів за відповідальними особами. Записи у картці здійснюються на підставі первинних квитанцій і платіжних документів на дату проведення операції.

Для швидкого знаходження конкретних товарно-матеріальних цінностей на складі в картці складського обліку вказується номер полиці, номер одиниці тощо. При цьому використовуються «Матеріальні ярлики» (форма № М-16), що характеризують кожен пронумерований матеріал у місці зберігання. На підставі даних «Звіту про рух матеріальних цінностей» працівники бухгалтерії фіксують

надходження, вибуття та залишки виробничих запасів за відповідний місяць у книзі синтетичного й аналітичного обліку «Обороти з обліку виробничих запасів» або відомості М-2. Розрахунки з продавцями та підрядниками (транспортними організаціями та іншими сторонніми особами) за надання послуг з перевезення вантажів ведуться за записом у журналі № 6.

1.3. Синтетичний та аналітичний облік виробничих запасів

Для обліку виробничих запасів на підприємствах використовують рахунок 20 «Виробничі запаси». На рахунку 20 «Виробничі запаси» ведеться узагальнення інформації про наявність та рух виробничих запасів підприємства, які включають сировину (у тому числі сировину в дорозі та переробці), будівельні матеріали, запасні частини, сільськогосподарські матеріали, паливо, тару і тарні матеріали, відходи основного виробництва.

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображається надходження запасів та їх дооцінка, за кредитом – їх відпуск у виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, продаж постачальникам (передача), уцінка.

Рахунок 20 складається з таких субрахунків:

– 201 «Сировина й матеріали». Його призначення – відображати наявність і рух сировини та основних матеріалів, які входять до складу готової продукції або є необхідним компонентом виробництва. На ньому ведеться облік основних матеріалів, що використовуються підрядними організаціями при виконанні будівельно-монтажних і ремонтних робіт; допоміжних матеріалів, що використовуються для виробничих або експлуатаційних потреб підприємства, для технічних цілей або для обслуговування виробництва; вартості сільськогосподарської продукції, придбаної для переробки;

– 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби». На цьому рахунку ведеться облік покупних напівфабрикатів, частин готової продукції (у тому числі будівель, залізобетонних конструкцій та виробів (дерев'яних, залізобетонних,

металевих тощо), які придбані підрядними організаціями для комплектування виробленої продукції і потребують додаткових витрат праці на їх обробку або складання, а також спеціального обладнання, інструментів, приладів та інших інструментів, придбаних для проведення наукових (експериментальних) робіт.

– 203 «Паливо» використовується для обліку надходження та переміщення палива, придбаного для забезпечення технічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, виробництва енергії та опалення будівель. Тут також реєструються платіжні квитанції за бензин, дизельне паливо, газ та мастильні матеріали. Якщо окремі види палива використовуються і як матеріали, і як паливо, їх можна обліковувати окремо на субрахунку 201 «Сировина і матеріали» та субрахунку 203 «Паливо», залежно від основної мети діяльності підприємства;

– 204 «Тара і тарні матеріали». На цьому рахунку ведеться облік наявності та руху всіх видів тари, крім тари, що перебуває на складі підприємства, а також матеріалів і деталей, що використовуються для виготовлення та ремонту тари (наприклад, деталі для складання ящиків, заклепки для бочок). Матеріали, що використовуються як додаткове обладнання на вантажних автомобілях, баржах і суднах для забезпечення безпеки продукції, що перевозиться, обліковуються на субрахунку 201 «Сировина і матеріали», а не тара;

– 205 «Будівельні матеріали». Будівельні організації обліковують передачу будівельних матеріалів, конструкцій і деталей, устаткування і деталей, що підлягають монтажу, та інших товарно-матеріальних цінностей, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт і виготовлення будівельних вузлів і конструкцій;

– 206 «Матеріали, передані в переробку». Використовується для обліку матеріалів, переданих третім особам для переробки, які згодом включаються до собівартості продукції, отриманої від третіх осіб. Вартість матеріалів, сплачених третім особам за переробку, визнається за прямою собівартістю. Компанія визнає їх безпосередньо на тому рахунку, на якому обліковується продукт переробки;

– 207 «Запасні частини». На цьому субрахунку ведеться облік запасних частин, готових деталей, вузлів і агрегатів, придбаних або виготовлених для ремонту та заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструментів та автомобільних шин. На цьому субрахунку також ведеться облік коштів для заміни готових машин, обладнання, двигунів, вузлів і агрегатів, виготовлених ремонтно-експлуатаційними службами та ремонтними підрозділами підприємств;

– 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення». На цьому рахунку обліковуються мінеральні добрива, пестициди для боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур, біологічні препарати, фармацевтичні препарати та хімікати для боротьби з хворобами тварин. Він також включає саджанці, насіння та корми (покупні та власного виробництва), що використовуються безпосередньо для вирощування, посіву та відгодівлі худоби на фермах;

– 209 «Інші матеріали». Використовується для обліку відходів виробництва (обрубки, обрізки, стружка тощо), бракованої продукції, що не підлягає ремонту, матеріальних цінностей, отриманих після ліквідації основних засобів, які не можуть бути використані як матеріали, паливо або запасні частини (металобрухт, брухт), зношених шин, бланків суворого обліку (облік витрат).

Сутність аналітичного обліку виробничих запасів полягає у встановленні аналітичних рахунків, на яких об'єкт обліку відображається в його кількості (установлена одиниця виміру) і в сумі його вартості (установлена система оцінки), за кожним видом матеріальних цінностей (номенклатурний номер) [17]. Аналітичні рахунки групуються за суб'єктною групою, субінвентарним описом, матеріально-відповідальним особам, зведеним рахунком обліку та їх субрахунками. Дані, отримані з аналітичних рахунків, узагальнюються у відомості про рух виробничих запасів відповідно до прийнятої в господарській діяльності групування зазначених засобів.

Аналітичний облік спрямований на управління даними бухгалтерського обліку

шляхом зіставлення їх з даними складського обліку. Схему організації обліку виробничих запасів наведено на Рис. 1.

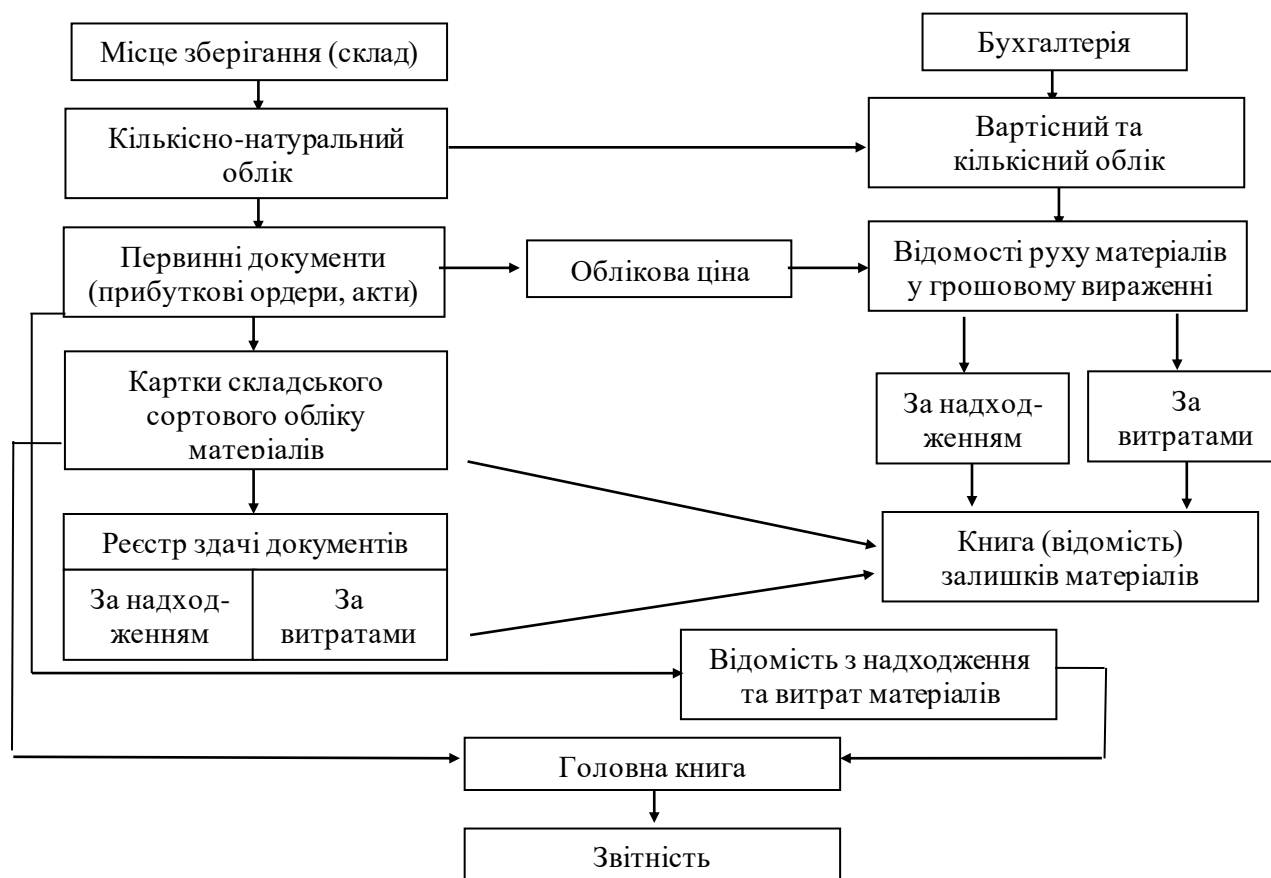

Рис. 1.1. Схема організації обліку виробничих запасів.

Джерело: складено автором.

Дані аналітичного обліку переважно використовуються в системах управління, де інформація потрібна менеджерам усіх рівнів.

Детальний аналітичний облік запасів зумовлений, по-перше, наявністю великої кількості складів запасів, по-друге, широким розмаїттям найменувань запасів, по-третє, складністю організаційної та виробничої структур підприємств. Кожне підприємство відкриває аналітичний рахунок відповідно до обсягів, необхідних для контролю виробництва. Найбільш типовими категоріями аналізу є склади, комори, матеріально відповідальні особи, групи запасів та види діяльності.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться з використанням карток

складського обліку та розміщенням технічних груп виробничих запасів у картотеках згідно з преїскурантом цін на основі їхніх назв або подібних груп.

Кожна група запасів поділяється за видами, сортами, марками, типами та розмірами. Кожна марка, сорт і розмір запасів має коротку цифрову назву (номенклатурний номер), яка заноситься в спеціальний реєстр – книгу номенклатурних цін, де також вказується одиниця виміру і ціна, за якою обліковуються запаси.

Кожен документ, пов'язаний з передачею виробничих запасів, повинен містити назву запасу, а також його номенклатурний номер. Це допомагає запобігти помилкам при заповненні прибуткових і видаткових документів, а також помилкам при оприбуткуванні виробничих запасів у складському та бухгалтерському обліку. Якщо на підприємстві організований кількісний оперативний складський та аналітичний облік за періодами, то вони перекривають один одного (за періодичним кількісним співвідношенням), цього дублювання можна уникнути, якщо бути організованим та уважним. Якщо записувати дані вручну в складському обліку, можна уникнути паралельного обліку, використовуючи облікові ціни компанії. Аналіз витрат проводиться для обліку руху матеріальних цінностей за матеріальними групами, місцезнаходженням, головним розпорядником, рахунком і субрахунком за обліковою ціною підприємства.

З метою узгодження даних складського обліку та даних аналітичного обліку, періодично оцінюють кількісний залишок облікової ціни до певної дати, за даними складського обліку та розраховують отриману в результаті загальну суму та облікову ціну за вартісним аналітичним обліком. Він повинен бути зіставлений із сумою балансу. Такий спосіб обліку називається балансовим (сальдовим) або оперативним обліком.

Відповідно, залишки запасів підприємства можуть включати: [6]

- власні запаси, що знаходяться на складах, у цехах та виробничих приміщеннях під повним контролем;

- власні запаси, що зберігаються на складах під обмеженим контролем;
- запаси в дорозі, право власності на які перейшло до підприємства на підставі укладеного договору;
- незатребувані поставки .

Хоча на українських підприємствах використовуються загальноприйняті методи класифікації, різні підприємства можуть давати різні назви певним засобам виробництва, оскільки в кожному регіоні існує своя вимова, а працівники не мають достатнього досвіду, щоб зробити правильну класифікацію. [1]

1.4. Дискусійні питання обліку виробничих запасів

Проблема організації обліку виробничих запасів полягає в тому, як адаптувати сучасні системи обліку до потреб суб'єктів господарювання в умовах нестабільної економіки, мінливого законодавства та нестабільної системи державного управління. Запаси підприємства становлять важливу частину його активів і мають суттєве значення для визначення результатів його господарської діяльності.

Дослідження практичних і теоретичних аспектів організації обліку наявності та ліквідності виробничих запасів підприємства включає такі етапи:

- розгляд сутності поняття «виробничі запаси»;
- трактування цього поняття різними науковцями;
- виявлення сучасних проблем організації обліку наявності та ліквідності виробничих запасів;
- удосконалення організації обліку виробничих запасів та використання виробничих запасів;
- результати.

Багато дослідників вважають, що неналежна організація обліку наявності та ліквідності виробничих запасів може завдати значної шкоди фінансовому стану підприємств і що існує необхідність удосконалення організації обліку запасів та

оптимізації їх наявності.

Основними проблемами в обліку виробничих запасів на підприємствах є:

- невірне визначення первісної вартості придбаних виробничих запасів;
- невірне визначення справедливої вартості виробничих запасів при їх внесенні до статутного капіталу, безоплатному отриманні або бартерному товарообміні;
- неправильний вибір методу оцінки виробничих запасів на дату балансу;
- труднощі з віднесенням виробничих запасів до певних категорій;
- недоречне застосування методів оцінки вибуття виробничих запасів;
- неналежне розміщення та зберігання виробничих запасів;
- недостатня автоматизація первинного обліку виробничих запасів підприємства;
- неточне визначення собівартості одиниці продукції;
- недостатній рівень контролю та оперативного регулювання процесів формування та використання виробничих запасів.

Кожну з цих проблем детально проаналізовано науковцями та запропоновано певні шляхи вдосконалення організації обліку виробничих запасів.

Серед найбільш поширених помилок в організації обліку запасів є неправильне віднесення витрат до статті «інші витрати» при визначенні собівартості придбаних запасів. Ці витрати включають, зокрема, прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, прямі витрати на відрядження та інші прямі витрати. Труднощі також виникли при визначенні справедливої вартості запасів.

Визначення справедливої вартості запасів також викликає труднощі. Первісна вартість запасів – це справедлива вартість запасів на момент їх внесення до статутного капіталу підприємства, безоплатного отримання, придбання в обмін тощо.

Основним недоліком обліку за справедливою вартістю є можливість

маніпулювання вартістю, а отже, і обліковими показниками. У такому випадку бухгалтерський облік не зможе надавати достовірну інформацію про діяльність суб'єкта господарювання, що є його основною метою.

Визнання справедливої вартості активів зазвичай базується на цінах на активних ринках. Для визначення справедливої вартості запасів вважається необхідним: визначити стан запасів (нові або застарілі); проаналізувати існуючий ринок для даного об'єкта і ціни на аналогічні запаси; якщо такого ринку не існує, знайти довідкову інформацію про ціну на даний матеріал і, використовуючи всю наявну інформацію та існуючі методи розрахунку, оцінити справедливую вартість об'єкта.

Одним з найважливіших питань у практиці бухгалтерського обліку є вибір методу оцінки при вибутті виробничих запасів, який у більшості випадків визначає об'єктивність всієї облікової інформації. Оскільки ціни на виробничі запаси постійно змінюються, різні методи їх вибуття можуть мати різний вплив на показники звітності. Тому використання нераціональних методів може бути сферою шахрайства або викривлення інформації про фінансовий стан компанії. Тому необхідно обрати найбільш прийнятний метод оцінки вибуття виробничих запасів, який не завищує і не занижує собівартість продукції, є обґрунтованим в умовах інфляції, відповідає виробничому процесу і враховує не тільки поточні, але й стратегічні цілі організації. Застосування конкретного методу визначення собівартості при вибутті виробничих запасів визначається підприємством самостійно відповідно до норм п. 16 НП(С)БО 9 «Оцінка запасів при вибутті», залежно від специфіки виробництва та галузевих особливостей. Це включає в себе різні методи які вже були зазначені вище. Кожен з цих методів має свої позитивні та негативні сторони.

Таким чином, компанії сьогодні мають реальну можливість впливати на величину своїх фінансових результатів відповідно до своїх цілей і завдань. Якщо компанія зацікавлена в залученні інвесторів і кредиторів, вона зосередиться на

максимізації нерозподіленого прибутку, наприклад, шляхом зниження собівартості продукції за методом ФІФО. Якщо ж компанія змушена приховувати прибутки через жорстку фіскальну політику, вона може завищувати собівартість продукції, щоб зменшити витрати на сплату податку на прибуток.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ТОВ «СВІТОВИЙ КОНТЕЙНЕРНИЙ СЕРВІС»

2.1. Характеристика підприємства та його загальних організаційно-економічних показників

ТОВ «Світовий контейнер сервіс» є юридичною особою, зареєстрованою 21 листопада 2013 року в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань за ІНН 15431020000003359. Кодом ЄДРПОУ якого є – 8986871. Юридичною адресою за якою зареєстроване дане підприємство – пров. Ентузіастів 2, смт. Великодолинське Одеського району Одеської області

Компанія здійснює свою господарську діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України та має активну і стабільну податкову історію.

З 22 листопада 2013 року ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» перебуває на податковому обліку в Овідіопольському відділенні Овідіопольської ОДПІ Чорноморського управління ГУ ДФС в Одеській області (Овідіопольський район).

Згідно з КВЕД, основними видами діяльності ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» є:

- 33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення (основний);
- 46.12 Діяльність посередників у торгівлі паливом, рудами, металами та промисловими хімічними речовинами;
- 46.14 Діяльність посередників у торгівлі машинами, промисловим устаткуванням, суднами та літаками;
- 77.39 Надання в оренду інших машин, устаткування та товарів, н.в.і.у.;
- 85.59 Інші види освіти, н.в.і.у.;
- 46.69 Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням;

- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;

- 47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах;

Відповідно до статуту з 21 листопада 2013 року Лужанський Сергій Юрійович являється директором та засновником ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» (Додаток А, Б). Розмір статутного капіталу якого становить 500 000,00 грн.

Останні зміни, які були внесені до статуту, запровадили з 5 березня 2018 року. (Додаток В)

Структуру ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» наведено на Рис. 2.1:

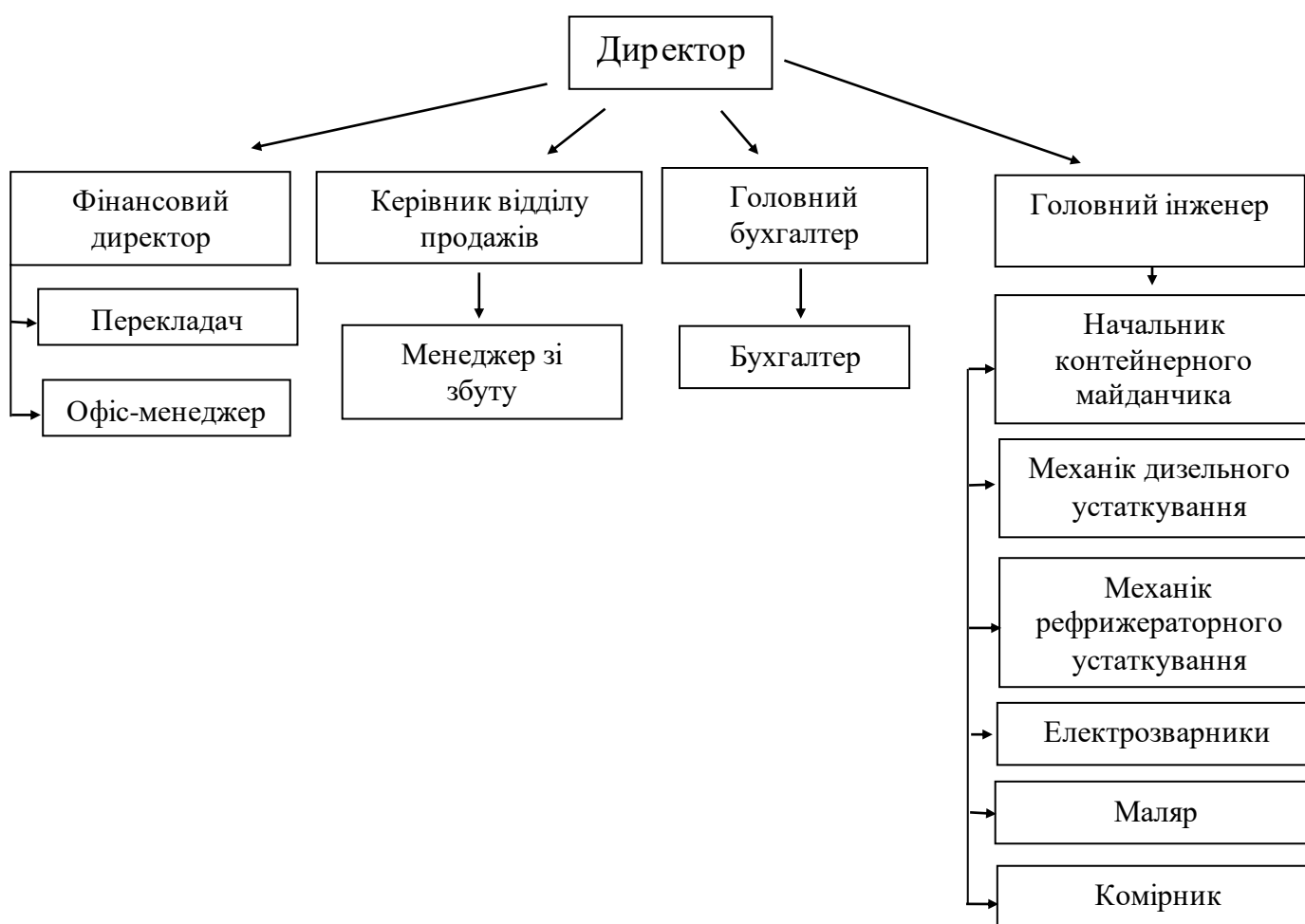

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Директор відповідає за управління поточною діяльністю компанії. До його повноважень входить підписання всіх документів, видання наказів, розпоряджень та

проведення операцій, пов'язаних з діяльністю компанії, розпорядження майном та коштами компанії, вчинення правочинів у межах своїх повноважень, розробка та реалізація фінансової політики. Директору підпорядковуються безпосередньо директор з фінансових питань, головний бухгалтер та керівник відділу продажів та начальник контейнерного майданчика.

До функціональних обов'язків фінансового директора відносяться: підготовка фінансової звітності та аналіз проведених угод компанії, планування фінансової політики та управління фінансовими потоками;

Бухгалтерію очолює головний бухгалтер, який відповідає за ведення бухгалтерського обліку компанії. Бухгалтерія складається з двох осіб: головного бухгалтера та бухгалтера.

Головний бухгалтер:

- самостійно готує основні документи пов'язані з бухгалтерським обліком;
- подає звітність до органів державного контролю;
- готує проміжні розрахунки з комерційних рахунків та представляє їх на обговорення;
- відповідає за розрахунки з постачальниками;
- узагальнює інформацію про наявність і рух грошових коштів та проводить банківські розрахунки.

Бухгалтер в свою чергу систематизує інформацію відображену в документах які підготував головний бухгалтер, відповідає за кадровий облік та розрахунки з персоналом, узагальнює інформацію про наявність та рух основних засобів.

Бухгалтерія використовує сучасну комп'ютеризовану систему бухгалтерського обліку, що базується на комп'ютерних та комунікаційних технологіях. Бухгалтерські операції здійснюються за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія». На підприємстві широко використовується комп'ютерна мережа, яка ефективно поєднує функції комп'ютерів та телекомунікаційних каналів зв'язку.

Головний бухгалтер організовує бухгалтерський облік господарської

діяльності підприємства, контролює використання матеріальних і фінансових ресурсів, проводить інвентаризації разом з ревізійною комісією та вживає заходи щодо запобігання нестачам коштів і товарно-матеріальних цінностей та незаконному витрачанню коштів. Здійснює нагляд за дотриманням процедур оформлення матеріальних та бухгалтерських документів. Він також надає керівництву повну та неупереджену інформацію про фінансовий стан та результати діяльності компанії, готує та подає фінансову, статистичну та податкову звітність.

Основним видом діяльності ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» є ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення, що відповідає фактичному виду господарської діяльності, який здійснюється підприємством. Також підприємство являється імпортером таких товарів як рефрижераторні контейнери та електрогенератори. Компанія отримує товари від національних та міжнародних постачальників.

У табл. 2.1 наведено основних постачальників з якими співпрацює дане товариство.

Таблиця 2.1

Основні постачальники запасних частин

№	Контрагент	Діяльність	Логотип
1	2	3	4
1	Компанія Formag Group як агент лінії UASC	Контейнерні перевезення	
2	APL підрозділ CMA-CGM		
3	Via Multima Ltd. як агент лінійної компанії OOCL	Сервісу рефрижераторних контейнерів, а також оренди навісних дизель-генераторів	
4	Carrier уповноважений сервісний дилер Authorized service provider	Виробник кліматичного обладнання	
5	ТОВ "GLS Group" (ДЖИ ЕЛ С Транспорт)	Група транспортно-експедиторських компаній	
6	ТОВ "ТГЛ Україна"	Надання послуг з організації вантажних перевезень	
7	ТОВ "Амити Шипинг Україна" агент компанії Mitsui O.S.K.	Агент судноплавної контейнерної компанії Mitsui O.S.K. (MOL)	

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Придбані запаси обліковуються особисто і зберігаються на складі компанії. На складі відповідальна особа заповнює складські документи на отриманий товар і гарантує кількість та якість товару (Додаток Г). Компанія забезпечує на складі належні умови для зберігання товару та дотримання технології зберігання, тобто використання спеціалізованого обладнання відповідно до розміру, об'єму та ваги товару. Компанія розробила чітку процедуру розміщення товарів, щоб при видачі товарів клієнтам вони могли швидко знайти необхідні їм товари.

Оскільки ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» працює з широким асортиментом товарів, керівництво вирішило класифікувати товари за категоріями: рефконтейнери, сухі контейнери, дженсети (генератори), танк контейнер, тощо.

Підприємство здійснює платіжні операції, пов'язані з рухом товарно-матеріальних цінностей на своїх рахунках у банках АТ КБ «ПриватБанк», АБ «Південний», АТ «Райффаайзен Банк Аваль» та АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК де має рахунки у національній валюті та рахунки в іноземній валюті.

Одним з головних завдань бухгалтерії є точний облік усіх операцій, тож компанія здійснює ряд операцій з грошовими коштами, включаючи платежі постачальникам та платежі клієнтам, отримання авансів від покупців та виплату авансів постачальникам.

Для обліку грошових коштів у національній валюті ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» використовує рахунок 311 «Поточний рахунок в національній валюті» (Додаток Д). Через те, що дане підприємство імпортує товари з інших країн воно потребує здійснення розрахунків з іноземними постачальниками. Для того, щоб придбати товари у нерезидентів, підприємству необхідно придбати іноземну валюту для оплати рахунків постачальника. Для купівлі іноземної валюти підприємство подає до обслуговуючого банку заявку на купівлю іноземної валюти. Куплена іноземна валюта зараховується на баланс за курсом національного банку на дату отримання. При цьому ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» визнає різницю між комерційним курсом на валютному ринку та офіційним курсом національного

банку на дату отримання валюти як дохід/витрати. Крім того, сплачуються комісії банкам, які визнаються як адміністративні витрати.

За дебетом рахунків відображаються надходження грошових коштів, за кредитом – їх списання.

Підставою для бухгалтерських проводок у системі розрахунків та бухгалтерського обліку є банківська виписка. Банківська виписка дозволяє суб'єкту господарювання відстежувати свої розрахунки та аналізувати рух грошових коштів за певну дату або період. Документ містить всі реквізити, необхідні для управління фінансовою дисципліною банківської операції: дата операції, номер платіжного доручення, реквізити банку-контрагента, призначення платежу, суми дебету і кредиту. Компанія формує банківські виписки у власному кабінеті банківській системі.

Проаналізуємо у табл. 2.2 основні показники які формують фінансові результати ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» за даними фінансової звітності за 2021-2023 роки (Додатки Е, Ж, И)

Таблиця 2.2

Структурно-динамічний аналіз основних елементів формування фінансових результатів

Показники	Сума, тис. грн.			Структура елементів формування чистого доходу, %			Зміна структури, в. п. 2023 р.	
	2021р.	2022 р.	2023 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	до 2021р	до 2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Чистий дохід	16625,30	27254,60	27107,10	100,00	100,00	100,00	х	х
2. Собівартість реалізованої продукції	8847,70	12290,00	18161,70	53,22	45,09	67,00	13,78	21,91
3. Валовий прибуток	7777,60	14964,60	8945,40	46,78	54,91	33,00	-13,78	-21,91
4. Адміністративні витрати	2998,73	3416,56	3916,50	18,04	12,54	14,45	-3,59	1,91
5. Витрати на збут	3790,39	8388,55	3462,11	22,80	30,78	12,77	-10,03	-18,01
6. Прибуток від основної операційної діяльності	988,48	3159,49	1566,78	5,95	11,59	5,78	-0,17	-5,81

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Інші операційні доходи	3957,00	1158,1	452,2	23,80	4,25	1,67	-22,13	-2,58
8. Інші операційні витрати	3831,73	2666,02	1584,92	23,05	9,78	5,85	-17,20	-3,93
9. Прибуток від операційної діяльності	1113,75	1651,57	434,06	6,70	6,06	1,60	-5,10	-4,46
10. Фінансові доходи	-	-	-	-	-	-	-	-
11. Фінансові витрати	-	-	-	-	-	-	-	-
12. Прибуток від звичайної діяльності	1113,75	1651,57	434,06	6,70	6,06	1,60	-5,10	-4,46
13. Чистий прибуток	913,28	1367,57	355,96	5,49	5,02	1,31	-4,18	-3,71

Джерело: складено автором на підставі даних підприємства

Протягом 2021 – 2023 років структура елементів формування чистого доходу дуже змінювалась. Найбільш значимі зміни відбулися у валовому прибутку, собівартості реалізованої продукції та витратах на збут. У 2023 році в загальній сумі чистого доходу від реалізації товарів та послуг 67,0% складає собівартість наданих послуг і відповідно 33,0% валового прибутку. Протягом двох років відбулися негативні зміни в структурі чистого доходу, тому що за рахунок збільшення собівартості на 13,78 відсоткових пункти валовий прибуток зменшився на дане значення.

Загалом, протягом 2023 року відбулися негативні зміни серед деяких елементів, які формують фінансовий результат підприємства – це зростання структурного співвідношення адміністративних витрат на 1,9 в. п. у порівнянні до 2022 року, що може свідчити про деякі зміни або розширені адміністративних процесів. Також у порівнянні з 2021 роком вагомо зменшилась питома вага інших операційних доходів – на 22,13 в. п.. Прибуток від операційної діяльності та чистий прибуток зменшились на 0,17 в. п. та 4,18 в. п. у порівнянні з 2021 роком; на 5,8 в. п. та 3,71 в. п. у порівнянні з 2022 роком відповідно. Також у структурному співвідношенні зменшилися витрати на збут на 18 в. п., у порівнянні з 2022 роком, що з одного боку є позитивним явищем, проте саме дане зменшення могло негативно вплинути на обсяг наданих послуг.

Виходячи з того, що в процесі аналізу активів підприємства в першу чергу необхідно вивчити та оцінити зміни в їх складі та структурі. У цій роботі розглядається, як розрахувати безпеку підприємства на прикладі ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» (табл. 2.3.):

Таблиця 2.3

Аналіз рентабельності підприємства

Показники	2021	2022	2023	Відхилення (+,-) порівняно з	
				2021	2023
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід, тис. грн	16625,3	27254,6	27107,1	10481,8	-147,5
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	8847,7	12290	18161,7	9314	5871,7
Адміністративні витрати, тис. грн	2998,73	3416,56	3916,5	917,77	499,94
Витрати на збут, тис. грн	3790,39	8388,55	3462,11	-328,28	-4926,44
Прибуток від основної операційної діяльності, тис. грн	988,48	3159,49	1566,78	578,3	-1592,71
Чистий прибуток, тис. грн	913,28	1367,57	355,96	-557,32	-1011,61
Рентабельність реалізованої продукції, %	11,17	25,71	8,63	-2,55	-17,08
Чиста рентабельність продажу, %	5,49	5,02	1,31	-4,18	-3,70

Джерело: складено автором на підставі даних підприємства

Аналіз рентабельності наведений у табл. 2.3, показує, що протягом двох років на підприємстві з кожної гривні реалізованої продукції підприємство отримало збитку на 2,55 копійки. А на одну гривню чистого доходу від реалізації продукції в середньому було отримано 4,18 копійки збитку, тоді як у порівнянні з 2022 роком цей показник трошки покращився та склав 3,70 копійки збитку.

Коефіцієнт фінансової стійкості слід аналізувати на основі розрахунку платоспроможності підприємств за даними форми № 1 «Баланс».

Таблиця 2.4

Динаміка показників економічного потенціалу ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення від 2023 р. порівняно з			
				2021 р.		2022 р.	
				+/-	%	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Активи:							
Необоротні активи	14090,6	28872,4	25008,7	10918,10	1,77	-3863,70	0,87
Оборотні активи в т. ч.	20235,9	11076,8	17239,1	-2996,80	0,85	6162,30	1,56
-запаси	12490,8	1982,3	6956,1	-5534,70	0,56	4973,80	3,51
-дебіторська заборгованість	1242,1	1619,2	1547,4	305,30	1,25	-71,80	0,96
Грошові кошти та їх еквіваленти	1635,6	1375,8	941,9	-693,70	0,58	-433,90	0,68
Власний капітал	16439,6	17733,6	18089,4	1649,80	1,10	355,80	1,02
Поточні зобов'язання	17886,9	22215,6	18324,6	437,70	1,02	-3891,00	0,82

Джерело: складено автором на підставі даних підприємства

Розглянувши табл. 2.4, можна дійти висновку, що у звітному році у порівнянні з показниками 2021 року необоротні активи, власний капітал та поточні зобов'язання збільшилися на 1,77%, 1,10% та на 1,02%. Якщо збільшення показників необоротних активів та власного капіталу є позитивним моментом, оскільки вказує на те, що компанія перебуває у стійкому фінансовому становищі та має можливість стабільно зростати і залишатися стійкою на конкурентному ринку, то збільшення поточних зобов'язань свідчить про неспроможність підприємства вчасно розрахуватись зі своїми контрагентами. Однак у порівнянні з 2022 роком сума зобов'язань перед своїми постачальниками зменшилась на 3891,00 тис. грн, що свідчить про те, що підприємство все ж намагається прискорити сплату своїх зобов'язань перед постачальниками. Оборотні активи у 2023 році значно зросли у порівнянні з 2022 роком на 1,56%, але не достатньо у порівнянні з 2021 роком, адже цей показник залишається більшим на 2 996,8 тис. грн. Грошові кошти компанії мають погану тенденцію до зменшення на 0,58% у порівнянні з 2021 роком.

Проаналізуємо платоспроможність ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» за

останні роки у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка показників платоспроможності ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Показник	Нормативне значення	За 2022 рік	За 2023 рік	Відхилення від нормативу
1	2	4	5	6
1.Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,25-0,35	0,06	0,05	-0,25
2.Коефіцієнт поточної платоспроможності	0,8-1,0	0,38	0,50	-0,40
3.Коефіцієнт загальної платоспроможності	2,0-2,5	1,30	1,36	-0,89

Джерело: складено автором на підставі даних підприємства

Коефіцієнт абсолютної платоспроможності показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена негайно. Серед проаналізованих підприємством лише 6% поточних зобов'язань може бути погашено у 2022 та 5% у 2023 роках за рахунок мобілізації грошових коштів та їх еквівалентів, порівняно з нормальним значенням 25-35%.

Коефіцієнт поточної платоспроможності вказує на можливість погашення поточних зобов'язань за рахунок мобілізації грошових коштів та коштів у розрахунках (всі види дебіторської заборгованості). Серед аналізованих підприємством цей показник у 2022 році становив 0,38, тобто вони здатні погасити 38% своїх поточних зобов'язань, тоді як у 2023 році значення цього показника збільшилось до 50%, тоді як нормальне значення знаходиться в межах 80-100%. Іншими словами, цей коефіцієнт не досяг свого нормативного значення але має тенденцію до збільшення.

Коефіцієнт загальної платоспроможності вказує на здатність підприємства мобілізувати всі свої оборотні активи для погашення поточних зобов'язань. Так, у 2022 році підприємство здатне погасити 130% поточних зобов'язань за рахунок мобілізації всіх оборотних активів, але у 2023 році коефіцієнт зростає до 136%, порівняно з нормативним значенням 200-250%. Іншими словами, значення

коефіцієнта не досягло нормативного значення, але має тенденцію до зростання.

Для покращення платоспроможності компанія повинна прискорити погашення дебіторської заборгованості, накопичити грошові кошти, необхідні для сплати поточних зобов'язань, та уникнути збільшення фінансових витрат через прострочену кредиторську заборгованість.

Розглянемо фінансову стійкість в табл. 2.5:

Таблиця 2.6

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»
за 2021 – 2023 роки

№ п/п	Показники	2021 р	2022 р	2023 р	Зміна (+, -) за 2021-2023
1	2	4	5	6	7
1.	Коефіцієнт автономії (рекоменд. значення $\geq 0,5$)	0,48	0,44	0,43	-0,05
2.	Коефіцієнт фінансового ризику (рекоменд. значення ≤ 1)	0,22	1,24	0,13	-0,09
3.	Коефіцієнт мобільності (рекомендоване значення варіює залежно від галузі діяльності підприємства)	1,44	0,38	0,69	-0,75
4.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекоменд. значення $\geq 0,1$)	0,14	-0,63	-0,38	-0,52

Джерело: складено автором на підставі даних підприємства

Аналіз фінансової стійкості підприємств за аналізований період в табл. 2.5 показує, що коефіцієнт автономії не відповідав встановленим критеріям у всі роки і на кінець 2023 року становив 43%, що на 5% менше, ніж у 2021 році; у 2023 році власний капітал становив 43% від загальної суми фінансових ресурсів господарства, порівняно з 48% у 2021 році. Це свідчить про зменшення фінансової залежності компанії. Однак це також свідчить про зростання фінансового ризику, оскільки на кожну 1 гривню власного капіталу у 2021 році компанія мала 22 копійки позикового капіталу, порівняно з 13 копійками у 2023 році.

Коефіцієнт мобільності показує, що у 2021 році на 1 гривню необоротних активів припадало 1,44 гривні оборотних активів. Це свідчить про те, що

мобільність компанії знизилася протягом аналізованого періоду. Зменшення мобільності пов'язане зі збільшенням необоротних активів підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу був від'ємним у 2022 та 2023 роках. Це означає, що збільшення робочого капіталу відбувається за рахунок збільшення позикових коштів. Це свідчить про те, що у компанії недостатньо власних оборотних коштів. Однак значення цього коефіцієнта збільшилося у 2022 році порівняно з 2021 роком і зменшилося у 2023 році порівняно з 2022 роком. Тому значення цього коефіцієнта становить $-0,63$ у 2022 році та $-0,38$ у 2023 році.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова стійкість досліджуваної компанії є низькою і має тенденцію до погіршення, тому ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» у майбутньому слід збільшувати власні продажі та покращувати свій фінансовий стан.

2.2. Особливості обліку виробничих запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Облік виробничих запасів здійснюється шляхом обліку кількості та витрат, придбання сировини і матеріалів та розрахунків з постачальниками, експлуатації та переміщення на складах, використання їх у виробничому процесі, продажу, реалізації матеріальних цінностей та розрахунків з постачальниками [3]. Коли запаси надходять на підприємство, вони зараховуються на баланс за первісною вартістю. Первісна вартість одного і того ж виду запасів може відрізнятися, що може бути наслідком способу отримання запасів підприємством.

У ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» запаси можуть бути отримані:

- за грошові кошти;
- шляхом безоплатного отримання.

Вибір способу залежить від цілей компанії та майбутнього використання виробничих запасів. Так як вони використовуються для власних потреб то методом зарахування виробничих запасів на підприємство - є метод собівартості.

Документальне оформлення надходження виробничих запасів відображається на основі Видаткової накладної отриманої від контрагента (Додаток К).

За згодою фінансового працівника допускається подання первинних документів без внесення до реєстру. У цьому випадку підтвердженням здачі документів є підпис бухгалтера за кожною операцією на підтверджувальному записі в картці складського обліку.

Документи, що надсилаються зі складу в бухгалтерію, перевіряють на їх правильність і відображення деталей операцій. Надходження звіряються з відповідними видатковими накладними контрагентів на основі яких формується Прибуткова накладна (Додаток Л). Порівняння виробничих запасів на складі проводиться за допомогою Акту списання виробничих запасів (Додаток М) отриманої зі складу, з іншими примірниками, отриманими від складу-відправника для порівняння матеріальної накладної, з копією тієї ж накладної, отриманої зі складу-приймача.

Компанія здійснює синтетичний та аналітичний облік запасів. Для синтетичного обліку Товариство з обмеженою відповідальністю «Світовий контейнерний сервіс» використовує оборотно-сальдову відомість для запису даних про надходження запасів відповідно до прибуткового ордеру.

Тож, на даному підприємстві для реєстрації операцій з надходження та вибуття запасів використовують наступні документи:

1) На основі видаткової накладної (Додаток К) формується прибутковий касовий ордер (Додаток Л) – один примірник кожного документа проставляється печаткою компанії на рахунку-фактурі при отриманні матеріальних цінностей та обидва примірники зберігаються на складі та передаються до бухгалтерії;

2) Акт списання – відображається списання сировини, матеріалів або топлива та ін. (Додаток Н);

3) Подорожній лист – підстава для списання виробничих запасів (Додаток П).

4) Вимога (накладна) – відображається відпуску виробничих запасів на

потреби підприємства (наприклад: для ремонту контейнерів, майданчика та ін.) (Додаток Р)

5) Акт списання виробничих запасів – використовується для списання виробничих запасів зі складу за місяць (Додаток М);

На складах аналітичний облік виробничих запасів ведеться за допомогою карток складського обліку. Картка складського обліку технічно групує виробничі запаси відповідно до номенклатури періоду і зберігається в картотечі.

На підставі залишків на початок місяця, зазначених по кожному номенклатурному номеру картки складського обліку, складається оборотно-сальдової відомість для порівняльного аналізу та консолідації даних бухгалтерського обліку запасів.

Особливі положення щодо обліку ПДВ при придбанні виробничих запасів містяться в пункті 139.1.6 ПКУ. Загалом, відповідно до пункту 139.1.6 Податкового кодексу України, сума ПДВ, сплачена у складі ціни виробничих запасів при їх придбанні, виключається з витрат платників податку на прибуток та ПДВ. Це означає, що при визнанні, обліку та вибутті до їхньої собівартості не включається сума ПДВ. [23]

Тож для забезпечення достовірності даних складського обліку необхідно вносити дані в програму «BAS: Бухгалтерія». Працівники бухгалтерії в присутності завідуючого складом (комірника) перевіряють своєчасність і правильність оформлення основних документів, пов'язаних зі складськими операціями, а також своєчасність і правильність записів у картці складського обліку головної особи. Вони повинні мати обов'язкову особисту перевірку на складі у встановлений день. Одночасно перевіряючий персонал у бухгалтерії приймає від комірника основні документи.

Оцінку запасів за окремим типом слід розглядати на різних етапах руху. Відповідно до НП(С)БО № 9 придбані або виготовлені запаси обліковуються на балансі підприємства за первісною вартістю. ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

застосовує метод ФІФО для списання виробничих запасів.

У табл. 2.5 наведено типові операції з надходження запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс».

Таблиця 2.7

Облік надходження запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

№	Господарська операція	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Придбано та оприбутковано комплект проводів підключення для рефрижераторного контейнера від постачальника	201	631
	Відображено ПДВ	641	631
	Сплачено постачальнику за отримані комплектуючі вироби.	631	311
2	Сплачено аванс постачальнику за MOTOR COND / конденсатор з двигуном	371	311
	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644
	Отримано та оприбутковано на склад MOTOR COND / конденсатор з двигуном від постачальника	201	631
	Взаємозалік заборгованостей	631 644	371 631
3	Виявлено Ремкомплекти привода ГРМ під час інвентаризації	207	719
4	На склад безоплатно отримані запчастини	207	718

Джерело: Складено автором за даними ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Відпуск запасів для виробничих, управлінських та збутових цілей, а також інші варіанти вибуття запасів реєструються за допомогою ключового документу, такого як акт списання товарів. Типова кореспонденція рахунків для вибуття запасів наведена в табл.2.6.

Таблиця 2.8

Облік вибуття запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

№	Господарська операція	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Випущено сировину та матеріали зі складу в цех	91	201
	Випущено канцтовари на адміністративні потреби	92	209
2	Списано вартість реалізованих запасів	943	207
3	Списано суму уцінки запасів	946	201
4	Виявлено нестачу на складі	947	207

Продовження табл. 2.8

5	Списано на фінансовий результат собівартість реалізованих виробничих запасів	79	943
6	Списано на фінансовий результат втрати від знецінення запасів	79	946
7	Списано на фінансовий результат втрати від псування запасних частин	79	947

Джерело: Складено автором ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Інвентаризація виробничих запасів може призвести до того, що фактична наявність запасів виявиться меншою за дані бухгалтерського обліку. Нестачі та втрати можуть виникати в різних ситуаціях, наприклад, при отриманні виробничих запасів, під час транспортування та зберігання. Крім того, нестачі і втрати можуть також виникати в ході звичайної господарської діяльності або в результаті крадіжки чи форс-мажорних обставин.

Результати інвентаризації, проведеної на підприємстві 20 листопада 2023 році, відображено в Додатку С.

У таблиці 2.7 наведено типові проводки зі списання виробничих запасів через нестачу, крадіжку або пошкодження.

Таблиця 2.9

Облік списання виробничих запасів через нестачу

№	Господарська операція	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Віднесено на позабалансовий рахунок суму нестачі і втрати від псування цінностей до встановлення винуватця.	072	-
2	Списано нестачі і втрати від псування цінностей за балансовою вартістю	947	201
3	Зараховано нестачі на рахунок матеріально відповідальної особи	375	716
4	Нараховано суму штрафу та відображено ПДВ	716	642 641
5	Відшкодовано збитки матеріально відповідальною особою	301	375
6	Сплачено суми ПДВ та суму штрафу	642 641	311
7	Віднесено на фінансовий результат суму доходів	716	79
8	Віднесено на фінансовий результат суму витрат від нестачі	79	947

Джерело: Складено автором ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Регістром обліку запасів є оборотно-сальдова відомість та Головна книга за рахунком 20, яка ведеться в автоматизованій системі бухгалтерського обліку.

2.3. Напрями удосконалення системи обліку виробничих запасів

Управління запасами відіграє важливу роль у будь-якому бізнесі. Важливою умовою правильної організації обліку запасів є правильне групування запасів. Запаси можуть мати різне призначення на підприємстві, залежно від функції, яку вони виконують у виробничому процесі. Тому важливо групувати (класифікувати) запаси відповідно до їх використання та ролі у виробничому процесі.

Основними завданнями обліку запасів є точна і своєчасна реєстрація всіх операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів; визначення і реєстрація витрат, пов'язаних з придбанням матеріальних цінностей; контроль за надходженням, придбанням і зберіганням матеріальних цінностей; отримання точної інформації про залишки запасів на складах і в місцях зберігання; визначення виробничих запасів, які не використовуються підприємством і потребують реалізації; визначення запасів, які не використовуються підприємством і потребують продажу.

Для правильної організації обліку запасів на підприємстві необхідно відповісти на низку запитань: де, коли і скільки запасів отримано; як здійснюється планування поставок; кому, коли і скільки виробничих запасів видано; як здійснюється планування виробництва і споживання; як визначаються певні залишки запасів, як встановлені ліміти матеріалів і т.д. балансуються певні запаси, як дотримуються встановлені ліміти тощо.

Основними передумовами належної організації обліку виробничих запасів є ефективна організація складського господарства, наявність інструкцій з обліку виробничих запасів, розробка номенклатури запасів, правильне групування (класифікація) запасів та розробка норм витрат запасів. [10].

Правильна організація послідовності надходження та вибуття виробничих запасів сприяє досягненню раціонального виробничого процесу на всіх етапах

обробки та відпуску виробничих запасів. З іншого боку, вибір найбільш прийнятної методи оцінки виробничих запасів впливає на достовірність фінансових результатів підприємства.

Упорядкування первинної документації, поширення типових форм, підвищення рівня автоматизації обліково-розрахункових завдань, забезпечення суворих процедур приймання, перевірки, зберігання та витрачання сировини, матеріалів і комплектуючих, а також обмеження кількості осіб, уповноважених підписувати документи на відпуск, особливо для рідкісних і дорогих видів сировини, - все це сприяє покращенню обліку виробничих запасів на підприємствах.

Для забезпечення належного приймання, зберігання та відпуску виробничих запасів підприємство повинно мати відповідні складські приміщення з ваговимірювальним обладнанням, мірною тарою та іншими пристосуваннями. З метою удосконалення організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві слід звернути увагу на наступні моменти:

1) удосконалення системи класифікації та аналітики виробничих запасів:

– виділити окремий субрахунок до рахунку 204 для обліку піддонів, тарних матеріалів;

– розподілити на більш чітку аналітику рахунок 201: 201.1 – сировина та матеріали; 201.2 – допоміжні матеріали;

– Приділити більшу увагу розподілу виробничих запасів по субрахунках для запобігання обліку однакових виробничих запасів на різних субрахунках (наприклад питна вода «Аляска» обліковується на субрахунках 201 та 209).

2) удосконалення наявного програмного забезпечення для обліку виробничих запасів на складі та в бухгалтерії ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» для вирішення обліково-аналітичних завдань в управлінні виробничими запасами;

3) запровадження 2 рази на рік проведення інвентаризації виробничих запасів;

Отже, в сучасних умовах господарювання для забезпечення ефективного розвитку підприємства та зростання його потужностей необхідно створити

абсолютно нову систему управління запасами. Тому дуже важливо приділяти пильну увагу обліку, зберіганню та реалізації виробничих запасів.

Реалізація підприємством вищезазначених напрямів удосконалення організації обліку виробничих запасів дозволить значно підвищити ефективність його фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

3.1. Аналіз наявності та ефективності використання запасів

Функціонування підприємств в умовах ринкової економіки висуває нові вимоги та нові виклики до економічного аналізу використання та виробництва матеріальних ресурсів, які неможливо вирішити без посилення управлінської орієнтації. Стабільне функціонування підприємств в умовах ринкової економіки залежить як від їх внутрішньої здатності ефективно використовувати матеріальні, трудові та фінансові ресурси, так і від зовнішніх умов, таких як національне оподаткування та ринкова кон'юнктура. Вирішення сучасних економічних проблем неможливе без удосконалення системи бухгалтерського обліку. Досконалий бухгалтерський облік забезпечує керівництво своєчасною та достовірною інформацією, необхідною для всебічного аналізу господарської діяльності та прийняття відповідних управлінських рішень [4]. Беззаперечним фактом є те, що сировина, матеріали, паливо та енергетичні ресурси є найважливішими складовими багатства країни. Тому формування повної та достовірної інформації про наявність, рух і використання матеріальних ресурсів підприємств має відігравати особливу роль у комплексі заходів з налагодження системи бухгалтерського обліку. Крім того, перехід до ринкових відносин, пов'язаний зі змінами в економічному секторі, вимагає альтернативних підходів до методологічних та організаційних проблем обліку матеріальних ресурсів. [10]

Для раціонального використання виробничих запасів і визначення впливу різних факторів на їх стан та ефективність їх використання застосовується низка методів і прийомів економічного аналізу. Характерними рисами методів економічного аналізу є наступні:

- використання групи показників, які всебічно характеризують операційну діяльність;
- комплексне використання інформаційних ресурсів;

- дослідження та кількісна оцінка впливу різних факторів на зміну конкретних показників
- визначення потенціалу підвищення економічної ефективності;
- розробка заходів, необхідних для усунення недоліків, виявлених в ході аналізу;
- управління процесом усунення недоліків, виявлених у ході аналізу [1, с. 23].

На наш погляд, аналіз виробничих запасів будь-якого підприємства повинен проводитися в контексті 3 основних областей: аналізу наявності забезпеченості ресурсів підприємства, аналізу використання виробничих запасів і аналізу впливу важливих ресурсів на виробничі результати підприємства.

Процес аналізу виробничих запасів починається з аналізу того, якою мірою підприємство в цілому має доступ до матеріальних ресурсів, необхідних для його господарської діяльності. Тому для того, щоб проаналізувати забезпеченість підприємства виробничими запасами, необхідно визначити загальний обсяг виробничих запасів за звітний період та оцінити структуру виробничих запасів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»
2022-2023 рр.

Показники	2022		2023		Відхилення	
	Сума	Питома вага	Сума	Питома вага	Абсолютне, тис. грн	Питома вага, в. п.
1	2	3	4	5	6	7
Запаси	1982,30	19,47	6956,10	28,52	4973,80	9,05
Виробничі запаси	78,00	0,77	276,90	1,14	198,90	0,37
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
Готова продукція	1900,80	18,67	6687,10	27,42	4786,30	8,75
Товари	1901,60	18,68	6810,80	27,93	4909,20	9,25
Дебіторська заборгованість	2394,70	23,52	1547,50	6,35	-847,20	-17,18
Гроші та їх еквіваленти	1375,80	13,51	941,90	3,86	-433,90	-9,65

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7
Рахунки в банках	-	-	-	-	-	-
Інші оборотні активи	547,00	5,37	1165,90	4,78	618,90	-0,59
Разом оборотних активів	10180,20	100,00	24386,20	100,00	14206,00	x

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

У ТОВ «Світові контейнерний сервіс» запаси становили 19,47% поточних активів підприємства станом на 31 грудня 2022 року. Протягом року кількість запасів зросла на 9,05 в. п. та склала 28,52% - 6 956,10 тис. грн у грошовому вимірнику станом на 31 грудня 2023 року. Також, у структурі оборотних активів підприємства на 31 грудня 2023 року виробничі запаси становили 1,14% поточних активів компанії. Виробничі запаси у поточному звітному періоді зросли на 198,9 тис. грн порівняно з попереднім звітним періодом, що складала на кінець 2022 року 78 тис. грн.

Показники, які використовують загальні матеріальні витрати, а не запаси, широко застосовуються. Це пов'язано з тим, що коли запаси використовуються, вони перетворюються на матеріальні витрати. Іншими словами, вартість використаних запасів відображається у вартості матеріалів, а рівень запасів, використаних у виробничому процесі, визначається показником, що базується на сумі матеріальних витрат (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз операційних витрат на підприємстві за економічними елементами витрат

Елементи витрат	2022 рік		2023 рік		Відхилення	
	Σ, тис. грн	Питома вага, %	Σ, тис. грн	Питома вага, %	Σ, тис. грн	Питомаї ваги, в.п.
1	2	3	4	5	6	7
Матеріальні витрати	2 670,716	26,41	6 094,057	41,93	3 423,34	15,52
Витрати на оплату праці	1 030,303	10,19	1 493,236	10,28	462,933	0,09

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7
Відрахування на соціальні заходи	214,979	2,13	315,755	2,17	100,776	0,04
Амортизація	4 864,300	48,10	6 216,266	42,78	1 351,966	-5,32
Інші операційні витрати	1 331,833	13,17	412,439	2,84	-919,394	-10,33
Разом	10 112,131	100,00	14 531,753	100,00	4 419,622	x

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

У 2023 році загальна сума витрат за економічними елементами складає 14 531,8 тис. грн., що на 4 419,6 тис. грн. більше, ніж у 2022 році. На дану зміну вплинуло зростання:

- матеріальних витрат на 3 423,34 тис. грн. і в структурному співвідношенні на 15,5 в.п.;

- витрат на амортизацію на 1352 тис. грн., проте у структурному співвідношенні дані витрати зменшилися на 5,3 в.п.;

- витрат на оплату праці на 463 тис. грн., хоча у структурному співвідношенні змін особливих не відбулося;

- витрат, пов'язаних із відрахуванням на соціальні заходи на 100,8 тис грн., але питома вага майже не змінилася.

Однак, також відбулося зменшення інших операційних витрат – на 919,4 тис. грн. і в питомій вазі на 10,3 в.п.

Рис. 3.1. Структура витрат у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс»

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Як видно з наведеного вище графіка (Рис. 3.1), матеріальні витрати компанії у 2023 році займають одну з найбільших часток (41,93%) у факторній структурі витрат, що доводить важливість аналізу ефективності використання виробничих запасів.

3.2. Контроль виробничих запасів

Для здійснення ефективного обліку виробничих запасів підприємство повинно запровадити спеціальний план внутрішнього контролю за зберіганням і використанням матеріальних ресурсів, який повинен включати детальний перелік об'єктів, що підлягають перевірці, тривалість перевірки та ім'я особи, яка здійснює перевірку. Втраті або пошкодженню виробничих запасів можна запобігти лише за допомогою контролю. Програма є розгорнутою і включає інформацію за типами ресурсів.

Проблемою є відбір членів комісії для здійснення внутрішнього контролю. Відповідно до встановлених процедур, вибірккові перевірки інвентаризацій і залишків матеріалів повинні проводитися і своєчасно відображатися в обліку, щоб забезпечити контроль за наявністю і рухом запасів.

Система внутрішнього контролю повинна бути невід'ємною частиною господарської діяльності, інакше вони, швидше за все, будуть дорогими або неефективними. У сучасному бізнес-середовищі незалежний контроль з боку зовнішніх або внутрішніх аудиторів є необхідною умовою ефективного та раціонального управління виробничими запасами, за умови, що система внутрішнього контролю організована належним чином.

Основними інструментами контролю операцій з виробничими запасами є: організація складського господарства; перевірка дотримання норм їх збереження; визначення правильності ведення синтетичного та аналітичного обліку витрат, що включаються до собівартості; визначення законності проведення інвентаризаційних операцій; перевірка витрат матеріалів, сировини і палива та їх відповідності нормам;

перевірка правильності та ефективності використання матеріальних ресурсів, перевірка правильності складання балансу.

Основний контроль повинен бути покладений на бухгалтерію підприємства. Це пов'язано з тим, що основні документи та облікові регістри дають можливість узагальнити інформацію про рівень використання сировини та матеріалів у центрах витрат та компанії в цілому, надаючи повну інформацію для аналізу та прийняття рішень вищим керівництвом.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Світовий контейнерний сервіс» не має незалежного органу внутрішнього контролю. Відповідно до статуту Товариства створена та діє на постійній основі ревізійна комісія. До її обов'язків безпосередньо входить моніторинг та контроль точності та достовірності відображення економічної діяльності компанії у фінансовій звітності.

Ревізійна комісія обирається загальними зборами з числа учасників яка очолюється головою, який керує її роботою і виконує функцію бухгалтерського нагляду за діяльністю компанії. У процесі внутрішнього контролю компанія виконує такі завдання: розрахунки з постачальниками та одержувачами, отримання достовірної та повної інформації про рух виробничих запасів, визначення кількості виробничих запасів, що підлягають поставці за більш ефективними цінами, розробка пропозицій відповідно до умов постачання достатньої кількості виробничих запасів на підприємство та проведення маркетингових досліджень.

Джерелами інформації про внутрішній контроль за виробничими запасами ТОВ "Світовий контейнерний сервіс" є:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 року, зі змінами та доповненнями;
- НП(С)БО 9, 11, 15, 16, 21;
- Про затвердження Положення № 879 про інвентаризацію активів та зобов'язань, зі змінами та доповненнями;
- Наказ про облікову політику підприємства, основні бухгалтерські документи,

пов'язані з рухом товарів (товарно-транспортні накладні, податкові накладні, рахунки-фактури, квитанції, акти приймання-передачі, сертифікати якості, видаткові накладні, договори на придбання виробничих запасів);

- Бухгалтерські документи (реєстрація податкових накладних, звіти про рух товарів і сировини, баланси);

- Отримання фінансової звітності компаній, акти та накази про внутрішній контроль, довідки та попередні аудиторські звіти про проведення аудиту.

Ревізійна комісія (Ревізор) вправі вимагати та отримувати всі матеріали стосовно бухгалтерського, фінансового обліку та іншу документацію.

Контроль системи бухгалтерського обліку здійснюється бухгалтерією ТОВ «Світовий контейнерний сервіс», на чолі з головним бухгалтером, якому підпорядковується бухгалтер і відповідає за контроль точності реєстру наявних виробничих запасів і реєстру операцій з переміщення запасів, а також за правильність оформлення документації.

Завідувач контейнерного майданчика відповідає за нагляд за зберіганням та реалізацією товарів.

Керівництво також здійснює внутрішній контроль у формі перевірок та інвентаризацій. З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також відповідно до облікової політики ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» та чинного законодавства, компанія проводить інвентаризацію виробничих запасів двічі на рік, наприкінці першого півріччя та перед складанням річної фінансової звітності, як частину внутрішнього контролю.

Для проведення інвентаризації представники ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» готують наказ, в якому зазначається мета інвентаризації, склад інвентаризаційної комісії, строки проведення інвентаризації та предмет дослідження.

Інвентаризаційна комісія зазвичай складається з представника керівництва компанії в особі директора, фінансового директора та кваліфікованого працівника –

механіка рефрижераторних установок компанії.

Перед початком інвентаризації інвентаризаційна комісія отримує заздалегідь визначений період часу для проведення інвентаризації, який враховує кількість наявних виробничих запасів, умови зберігання та фізичний стан складу.

Перед проведенням перевірки наявності запасів інвентаризаційна комісія спочатку пломбує допоміжні приміщення, де зберігаються виробничі запаси і тара, забезпечує наявність вагового обладнання, вивіряє виробничі запаси і всю тару, виявляє такі, що втратили свої якісні характеристики і отримує звіт від головної матеріально-відповідальної особи про стан виробничих запасів на складі на день інвентаризації та отримують звіт від комірника про рух виробничих запасів і тари на складі на дату проведення інвентаризації.

Інвентаризаційна комісія перевіряє звіт і основний документ, а «Інвентаризаційний опис станом на (місяць/рік)» підписує голова. Інвентаризація проводиться в порядку розташування активів у ТОВ «Світовий контейнер сервіс». На цьому етапі увага всіх членів комісії зосереджується на правильності проведення інвентаризації.

Пошкодження або втрата виробничих запасів фіксується в документі «Пошкодження виробничих запасів», на однойменному бланку претензії, разом із зазначенням винних осіб.

Один з описів складає особа, відповідальна за пошкодження, другий і третій - член робочої комісії.

Важливим аспектом є перевірка застосування облікових оцінок. Це включає перевірку того, чи формування витрат відповідає законодавству та ґрунтується на джерелі їх виникнення, чи є фактично понесені витрати повними та точними, а також чи не включаються до вартості виробничих запасів витрати, які не повинні бути включені згідно із законодавством. З'ясовуються обставини, що спричиняють зміни вартості виробничих запасів, які потребують переоцінки.

Розглядаються питання щодо обліку та звітування про виробничі запаси за

найменшою з двох оцінок: собівартістю або чистою вартістю реалізації. Якщо на дату балансу вартість виробничих запасів знизилася, або якщо виробничі запаси пошкоджені, застаріли чи втратили первісно очікувану економічну вигоду, їх слід відображати за чистою вартістю реалізації. Ще одним важливим моментом є перевірка правильності застосування оцінки вибуття виробничих запасів.

Усі матеріали, отримані підприємством за результатами інвентаризації, повинні підлягати детальній перевірці та відображенню в бухгалтерському обліку. Перед визначенням остаточного результату інвентаризації бухгалтерія підприємства зобов'язана уточнити проаналізовані облікові дані щодо об'єкта інвентаризації.

Наступною важливою процедурою є порівняння розрахунків з постачальниками та покупцями перед оприлюдненням результатів інвентаризації. При проведенні таких інвентаризацій необхідно звіряти видаткові накладні з виписками. Надлишки виробничих запасів і тари, виявлені в процесі інвентаризації, оприбутковуються як надлишки. Результати інвентаризації відображаються на рахунках відповідно до виду облікової вартості виробничих запасів, що використовується підприємством.

Перед ревізійної комісією стоїть низка ключових завдань: підтвердження розрахунків з постачальниками та одержувачами; отримання достовірної та повної інформації про рух виробничих запасів; визначення їх кількості, що підлягають використанню; забезпечення наявності достатньої кількості виробничих запасів.

3.3. Шляхи покращення аналізу та контроль виробничих запасів

Враховуючи широке застосування різноманітних запасів, що використовуються компанією для обслуговування контейнерів та надання допоміжних послуг, варто зазначити, що вони, як і бухгалтерський облік, не виконують управлінську функцію як таку. Функція управління полягає в наступному: перш ніж вносити будь-які зміни до системи внутрішнього контролю,

слід провести детальний аналіз ролі системи внутрішнього контролю в компанії та критично її оцінити.

Крім того, необхідно визначити роль структурних підрозділів ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» у здійсненні внутрішнього контролю та виявити сфери, які потребують вдосконалення.

Етапи які проводяться на підприємстві задля внутрішнього контролю виробничих запасів:

Етап 1: Оцінка фактичної ситуації з організацією управління запасами та складом компанії.

Етап 2: Порівняння фактичних зареєстрованих даних з даними бухгалтерського обліку або цільовими показниками.

Етап 3: Оцінка знайдених відхилень і ступінь їх впливу на різні аспекти діяльності організації.

Етап 4: Підведення підсумків контролю та визначення причин відхилень у звітності.

За результатами дослідження виробничих запасів у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» визначено основні невирішені проблеми:

Було виявлені фактори, що впливають на високу матеріаломісткість. Серед них - неповне впровадження заходів з економії матеріалів та необґрунтоване виділення необлікованих матеріалів. Результати проведеного вище аналізу свідчать про те, що наявні матеріальні ресурси можуть бути використані більш раціонально. Зокрема, внутрішні резерви можуть підвищити активність за рахунок зменшення витрат матеріалів на одиницю продукції. Пропонується дослідити фактичне використання матеріалів за двома основними напрямками: закупівля та використання і зберігання метеріалів на підприємстві, тому запропоновано:

- створення національної бази даних середньоринкових цін на поширені види активів для вирішення проблем визначення первісної вартості, справедливої вартості та чистої вартості реалізації виробничих запасів, особливо в умовах

воєнного стану в Україні;

- раціональної класифікації запасів для подолання складності віднесення запасів до певних категорій;

- вирішити проблему низького рівня інформаційного забезпечення управління виробничими запасами на підприємствах шляхом автоматизації робочих місць складського та облікового персоналу;

- рекомендується встановити норму споживання для вибору рівня запасів;

- для вирішення проблеми слабкого контролю за використанням виробничих запасів необхідно створити скоординовану систему взаємопов'язаного обліку запасів та внутрішнього контролю;

- включити до складу ревізійної комісії незалежного спеціаліста, для більш точного та якісного контролю стану підприємства. Оскільки працівник бухгалтерії підпорядковуються головному бухгалтеру, який може бути зацікавлений у певних питаннях, рекомендується розглянути питання щодо залучення спеціаліста незалежного від бухгалтерії, або аудиторської фірми для здійснення контролю.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження теорії та практики обліку, аналізу й контролю руху виробничих запасів встановлено:

1. Запаси – це активи, що утримуються підприємством для подальшого продажу, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Вони займають особливе місце в структурі майна підприємства та значну частку в структурі витрат.

Ефективність функціонування підприємства значною мірою залежить від обраної класифікації, оцінки та раціонального використання виробничих запасів. Вибір методів оцінки при надходженні, вибутті та відображенні в звітності є найскладнішими обліковими проблемами.

Завдяки ефективному управлінню запасами є можливість скоротити цикл виробничих операцій, зменшити витрати, пов'язані зі зберіганням виробничих запасів та вивільнити частину оборотних коштів.

2. Оформлення документів відіграє важливу роль в обліку виробничих запасів підприємства. До первинних документів відносяться: товарно-транспортні накладні, накладні, прибуткові ордери, акти приймання матеріалів, лімітно-забірні карти, вимоги тощо.

Джерелами інформації для складського обліку є: картки обліку матеріалів, відомості руху матеріальних активів, інформація про переоцінку матеріальних активів, довідкова інформація та інвентаризаційні описи.

Існуючий в нормативній базі набір форм первинних документів з обліку виробничих запасів дає можливість налагодити дієву систему обліку, адаптовану до розміру підприємства, форми його організаційної структури та об'єктивних умов його функціонування.

Джерелами інформації бухгалтерського обліку є: відомість за 20 рахунком,

оборотно-сальдова відомість, Головна книга, фінансова звітність. Ці документи є основою для прийняття управлінських рішень.

3. Для синтетичного обліку виробничих запасів призначено рахунок 20 «Виробничі запаси». На цьому рахунку ведеться узагальнення інформації про наявність та рух виробничих запасів, таких як сировина та матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі виробів, паливо, тара, будівельні матеріали, запасні частини, сільськогосподарські матеріали та інші матеріали. Рахунок 20 використовується для обліку надходження (за дебетом) та вибуття (за кредитом) виробничих запасів.

Аналітичний облік ведеться за видами, сортами, марками, типами та розмірами. Кожен документ, що стосується руху виробничих запасів, містить назву запасу та його номенклатурний номер.

Правильно організований облік запасів на підприємстві забезпечує точне відображення господарських операцій, надійне управління рухом виробничих запасів та прийняття обґрунтованих господарських рішень.

4. Облік виробничих запасів на підприємствах є складним і багатограним процесом і має багато проблемних аспектів, зокрема авторами виділено:

- труднощі з класифікацією виробничих запасів;
- неправильне застосування методів оцінки виробничих запасів при вибутті (може призвести до маніпулювання вартістю та викривлення показників звітності, що ускладнює отримання достовірної інформації про діяльність підприємства);
- неправильне розміщення та зберігання запасів (призводить до втрати або псування матеріалів, що вплине на точність обліку та фінансові результати підприємства);
- недостатню автоматизацію (призводить до неточностей і затримок в облікових процесах);
- низький рівень контролю та нагляду за процесом формування та використання запасів: призводить до неефективного використання запасів та

збільшення витрат.

5. ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» – провідна українська компанія у сфері продажу та обслуговування рефрижераторних контейнерів.

Компанія здійснює свою господарську діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України та має активну і стабільну податкову історію. З 22 листопада 2013 року ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» перебуває на податковому обліку в Овідіопольському відділенні Овідіопольської ОДПІ Чорноморського управління ГУ ДФС в Одеській області (Овідіопольський район).

Бухгалтерію очолює головний бухгалтер, який відповідає за ведення бухгалтерського обліку компанії. Бухгалтерія складається з двох осіб: головного бухгалтера та бухгалтера.

6. Підприємство здійснює платіжні операції, пов'язані з рухом виробничих запасів, на своїх рахунках у банках – АТ КБ «ПриватБанк», АБ «Південний», АТ «Райффаайзен Банк Аваль» та АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», де має рахунки у національній валюті та рахунки в іноземній валюті.

Компанія закуповує виробничі запаси як у вітчизняних, так і в іноземних постачальників. З кожним постачальником укладається окремий договір. Більшість розрахунків з постачальниками здійснюються заздалегідь, але існує також можливість відстрочки платежу.

Відповідно до положень облікової політики ТОВ «Світовий контейнерний сервіс», виробничі запаси обліковуються на рахунку 20 «Виробничі запаси» з використанням таких субрахунків: 201, 203, 205, 207, 209. Облік здійснюється відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси». Надходження виробничих запасів здійснюється на підставі видаткових накладних, виписаних постачальниками, на основі яких оприбутковуються виробничі запаси на склад. Списання виробничих запасів здійснюється на основі Акту списання виробничих запасів, який оформляється на підставі подорожнього листа або вимоги-накладної.

Облік ведеться в програмі «BAS: Бухгалтерія». Для списання виробничих

запасів застосовується метод ФІФО.

7. Для удосконалення обліку виробничих запасів ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» необхідно: переглянути існуючу систему класифікації виробничих запасів; застосовувати методи обліку, виходячи з конкретних завдань процесу формування запасів; впровадити сучасні процедури для автоматизації обліку та аналізу; проводити інвентаризацію виробничих запасів двічі на рік; перевіряти якість довгострокових виробничих запасів та наявність прострочених матеріалів, які давно не використовувалися.

8. Аналіз економічних показників діяльності ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» показує, що загалом підприємство є прибутковим протягом останніх двох років, але його чистий прибуток у 2023 році зменшився на 1 012 тис. грн порівняно з 2022 роком.

Аналіз фінансової стійкості підприємств за аналізований період показує, що коефіцієнт автономії протягом двох років знижується, що свідчить про зменшення фінансової залежності та збільшення фінансового ризику підприємства. Коефіцієнт мобільності компанії теж зменшилась, що таке зменшення пов'язане зі збільшенням необоротних активів підприємства. Коефіцієнт маневреності власного капіталу був від'ємним у 2022 та 2023 роках. Це означає, що збільшення робочого капіталу відбувається за рахунок збільшення позикових коштів, що в свою чергу свідчить про те, що у компанії недостатньо власних оборотних коштів. Отже, можна зробити висновок, що фінансова стійкість досліджуваної компанії є низькою і має тенденцію до погіршення.

Аналіз показників платоспроможності показує, що коефіцієнт грошової платоспроможності за 2022-2023 роки не відповідає нормативним вимогам. Це свідчить про недостатню платоспроможність компанії; рекомендується ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» прискорити погашення дебіторської заборгованості та акумулювати необхідні кошти для покриття поточних зобов'язань.

У ТОВ «Світові контейнерний сервіс» запаси становили 19,47% поточних

активів підприємства станом на 31 грудня 2022 року. Протягом року кількість запасів зросла на 9,05 в. п. та склала 28,52% - 6 956,10 тис. грн у грошовому вимірнику станом на 31 грудня 2023 року. Також, у структурі оборотних активів підприємства на 31 грудня 2023 року виробничі запаси становили 1,14% поточних активів компанії. Виробничі запаси у поточному звітному періоді зросли на 198,9 тис. грн порівняно з попереднім звітним періодом, що складала на кінець 2022 року 78 тис. грн.

У 2023 році загальна сума витрат за економічними елементами складає 14 531,8 тис. грн., що на 4 419,6 тис. грн. більше, ніж у 2022 році. На дану зміну вплинуло зростання: матеріальних витрат на 3 423,34 тис. грн. і в структурному співвідношенні на 15,5 в.п.; витрат на амортизацію на 1352 тис. грн., проте у структурному співвідношенні дані витрати зменшилися на 5,3 в.п.; витрат на оплату праці на 463 тис. грн., хоча у структурному співвідношенні змін особливих не відбулося; витрат, пов'язаних із відрахуванням на соціальні заходи на 100,8 тис. грн., але питома вага майже не змінилася. Також відбулося зменшення інших операційних витрат – на 919,4 тис. грн. і в питомій вазі на 10,3 в.п.

9. Ефективний внутрішній контроль виробничих запасів на підприємстві вимагає впровадження спеціальної програми, що включає детальний перелік об'єктів перевірки, періодів перевірки та персоналу. Основною метою такого внутрішнього контролю є запобігання втратам або псуванню виробничих запасів, що досягається шляхом систематичних перевірок та дотримання встановлених процедур.

Організаційні етапи внутрішнього контролю виробничих запасів передбачають:

- розробку плану внутрішнього контролю з детальним переліком об'єктів, що підлягають перевірці та визначення періоду проведення перевірок та відповідальних осіб;

- обрання членів комісії для внутрішнього контролю: підбір відповідних членів комісії є важливим для забезпечення ефективності внутрішнього контролю (до

складу комісії повинні входити кваліфіковані члени керівництва, фінансовий директор та кваліфіковані працівники (наприклад, спеціалісти з холодильної техніки));

- перевірку складських приміщень на предмет: забезпеченості належними умовами зберігання виробничих запасів; наявності вагового обладнання та контейнерів для зважування; регулярності перевірок стану виробничих запасів;

- оцінку обраної системи внутрішнього контролю: чи внутрішній контроль інтегрований у господарську діяльність компанії або відбувається за рахунок залучення незалежних аудиторів;

- вивчення інструментів для управління операціями з виробничими запасами: забезпеченість дотримання стандартів збереження запасів; визначення правильності синтетичного та аналітичного обліку; перевірку витрачення матеріалів, сировини і палива на відповідність нормам; оцінку правильності та ефективності використання виробничих запасів.

Внутрішній контроль за виробничими запасами у ТОВ «Світовий контейнерний сервіс» здійснюється бухгалтерією. Вона збирає інформацію про надходження та використання виробничих запасів для аналізу та прийняття рішень.

Інвентаризація виробничих запасів проводиться раз на рік.

10. З метою покращення системи контролю за виробничими запасами запропоновано:

- створити національну базу даних середньоринкових цін на поширені види активів для вирішення проблем визначення первісної вартості, справедливої вартості та чистої вартості реалізації виробничих запасів, особливо в умовах воєнного стану в Україні;

- переглянути існуючу класифікацію виробничих запасів з урахуванням специфіки діяльності підприємства;

- вирішити проблему низького рівня інформаційного забезпечення управління виробничими запасами шляхом автоматизації робочих місць складського та

облікового персоналу;

- створити скоординовану систему взаємопов'язаного обліку запасів та внутрішнього контролю;

- включити до складу ревізійної комісії незалежного спеціаліста, для більш точного та якісного контролю стану підприємства. Оскільки працівник бухгалтерії підпорядковуються головному бухгалтеру, який може бути зацікавлений у певних питаннях, рекомендується розглянути питання щодо залучення спеціаліста незалежного від бухгалтерії, або аудиторської фірми для здійснення контролю.

Зазначений перелік заходів дозволить покращити систему обліку, аналізу та контролю виробничих запасів ТОВ «Світовий контейнерний сервіс».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Г. І. Організація і методика економічного аналізу: Навчальний посібник. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2017. 353 с.
2. Безруких П. С. Надходження запасів: податковий та бухгалтерський облік. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2017. № 2. С.14-46.
3. Беляєв Ю. Я. Проблеми бухгалтерського обліку виробничих запасів, товарів та пропозиції щодо їх вирішення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 3. С.40-57.
4. Бержанір І. А., Демченко Т. А., Кістол А. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів на підприємствах України. *Економічний простір*. 2016. №107. С. 63-65.
5. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 63–67.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП “Рута”, 2019. 912 с.
7. Бухгалтерський фінансовий облік / За ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2001. 672 с.
8. Гончарук С., Бойко О. Сучасний стан та напрямки вдосконалення обліку виробничих запасів за національними і міжнародними стандартами. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 7 (119). С. 74-78.
9. Данілочкіна О. В., Голод В. О. Актуальні проблеми організації і ведення обліку виробничих запасів підприємствами України. *Економічний вісник*. 2012. № 18/1. С. 47–49.
10. Дейнека О. В. Сутність поняття «фінансовий результат» та особливості його формування. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2014. № 66 (1108).
11. Дмитренко А. В., Балабась І. В. Економічна сутність поняття виробничі

запаси. *Економіка і регіон*. 2016. № 2 (57). С. 149-152.

12. Каменська Т. О. Внутрішній контроль і аудит в управлінні : Навч. посібник / Т. О. Каменська, О. Ю. Редько. К.: Інформ.-аналіт. агентство, 2015. 375 с.

13. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93-105

14. Лежненко Л. І., Ломова І. О. Теоретичні аспекти удосконалення аналітичного обліку виробничих запасів. *Молодий вчений*. 2014. № 5 (08). С. 122-126.

15. Лишаленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік: Навч. посібник Київ: Видавництво «Центр Учбової літератури», 2003. 524 с.

16. Максименко І. Я., Васильченко Е. В. Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування товарів через інтернет-торгівлю. *Молодий вчений*. 2018. № 9. С. 253-256.

17. Максименко І. Я., Іванченко А. Г. Особливості визначення та класифікація запасів в процесі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2019. № 19. С. 22-25.

18. Меліхова Т. О. Розробка програми аудиту виробничих запасів для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С. 51-55.

19. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (мсбо 2) [Електронний ресурс]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021.

20. Олійник С. О. Проблеми на шляху вдосконалення інвентаризації на підприємствах. *Науковий огляд*. 2016. № 6. URL: <http://oaji.net/articles/2016/797-1471364342.pdf> (дата звернення 15.05.2024).

21. Очеретько Л. М., Полякова А. О. Сучасні проблеми обліку виробничих запасів. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення*: Тези доповідей міжнародної

науковопрактичної конференції, Запоріжжя, 25–26 травня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол. :В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана; С. 92-94.

22. Пархоменко В. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 6. С. 21-23.

23. Податковий кодекс України, пп.139.1.6 URL: <https://ibuhgalter.net/tax-codex/197> (дата звернення 24.04.2024).

24. Подмешальська Ю. В., Скирдова О. А. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 21. С. 93–99.

25. Подолянчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88-101.

26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

27. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 08.05.2024).

28. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 29.04.2024).

29. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення 20.04.2024).

30. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 – веб-сайт: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 15.05.2024).

31. Рагуліна, І. І., Нижня, А. С. Облік та внутрішній аудит запасів на підприємстві: сучасний аспект. *Scientific community: interdisciplinary research*. 2021. № 40. С. 180-188.

32. Рогозний С., Дядун О. Особливості обліку запасів за П(С)БО та МСФЗ. *Все про бухгалтерський облік*. 2019. №37. С. 3-8.

33. Рубан Л. О. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит* № 34. 2019. С. 319-322

34. Свистун, Л. А.; Калініченко, А. С. Проблеми обліку виробничих запасів на підприємстві та шляхи його вдосконалення. *74-та наукова конференція професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»* : 36 матеріалів. Том 2. (Полтава, 25 квітня – 21 травня 2022 р.). Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 402-403.

35. Сомарченко Е. Інвентаризація запасів: порядок проведення, документального оформлення. *Бухгалтерія. Збірник систематизованого законодавства*. 2016. Вип. 12. С. 169-176.

36. Тарасишина С. Економічна сутність виробничих запасів та їх класифікація. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю*: зб. наук. пр. IX Всеукр. наук.-практ. Інтернет–конф., 24 берез. 2021 р.: у 2-х ч. Ч. II. Вінниця: ВРВ ВТЕІКНТЕУ, 2021. С. 106-112.

37. Титенко Л. В. Економічна сутність виробничих запасів. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. № 18. С. 361-369.

38. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. 7-ме вид. допов. і перероб. К.: Алерта. 2016. 976 с.
39. Федак Л. М. Запаси підприємства сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 1. С. 157-162.
40. Шевченко Л. Я., Мулява, В. Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 4 (102). С. 72–76.

ДОДАТКИ